

F. DRUHOVÁ OCHRANA PŘÍRODY

F.1. Zvláště chráněné rostliny a živočichové podle zákona č. 114/1992 Sb.

Česká republika se přes svou poměrně malou rozlohu vyznačuje velkým bohatstvím druhů rostlin a živočichů. To je dáno zejména její polohou na hranici několika biogeografických oblastí, ale také historickým a kulturním vývojem. Celkem bylo u nás zaznamenáno více než 2 700 druhů vyšších rostlin, 2 400 druhů nižších rostlin, 50 000 druhů bezobratlých a asi 380 druhů obratlovců (rozmnožujících se v ČR).

Podle platné legislativy - zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny - jsou všechny druhy vyskytující se v ČR chráněny před zničením, poškozováním, sběrem či odchytém, který vede nebo by mohl vést k ohrožení těchto druhů na bytí nebo k jejich degeneraci, k narušení rozmnožovacích schopností druhů, zániku populace druhů nebo zničení ekosystému, jehož jsou součástí. Řada z těchto druhů patří však z různých důvodů k ohroženým. Ty nejohroženější z nich jsou hodnoceny jako zvláště chráněné druhy a jejich výčet je uveden v příloze II a III. vyhlášky č. 395/92 Sb.

Zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů podle zákona č. 114/92 Sb., jsou druhy, které jsou ohrožené nebo vzácné, vědecky či kulturně velmi významné, vyhláška MŽP ČR č. 395/1992 Sb. obsahuje výčet těchto +zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů. Zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů se podle stupně jejich ohrožení rozlišují na:

- kriticky ohrožené (KO)
- silně ohrožené (SO)
- ohrožené (O)

F.1.1. Rostliny

Zvláště chráněné druhy rostlin ve smyslu zákona č. 114/92 Sb. jsou jmenovitě uvedeny v Příloze II. vyhlášky MŽP ČR č. 395/1992 Sb. Příloha č. II vyhlášky č. 395/1992 Sb. obsahuje celkem 479 druhů rostlin, z toho 246 v kategorii kriticky ohrožené, 141 v kategorii silně ohrožené a 92 v kategorii ohrožené. Zdaleka ne všechny taxony se však nacházejí na území Jihočeského kraje.

Pro zájmové území Jihočeského kraje byla využita publikace Chán V. (ed.): Komentovaný Červený seznam květeny jižní části Čech, Příroda, Praha 1999, 16: 1-284. Tato publikace je zpracována vynikajícími odborníky, kteří čerpali data nejen z vlastních dlouholetých znalostí Jihočeského kraje ale i od široké základny členů Jihočeské pobočky botanické společnosti. Údaje této publikace je možno považovat za nejlepší přehled stavu vzácné květeny Jihočeského kraje.

Přehled byl doplněn o několik taxonů, které byly v době vydání výše uvedené publikace považovány za vyhynulé, ale v posledních letech byly na území Jihočeského kraje znovuobjeveny. Taxony byly doplněny na základě konzultace s dr. Štechem, biologická fakulta Jihočeské univerzity.

Jednotlivé tabulky s přehledy druhů jsou uvedeny v Příloze č. 10. V tabulkách je také stručná informace o výskytu v jižních Čechách. V tabulkách je uveden výčet zvláště chráněných druhů rostlin ve smyslu zákona č. 114/1992 Sb. Jak vyplývá z výčtu, na území Jihočeského kraje roste 183 zvláště chráněných rostlinných druhů, z toho 47 druhů kategorie „druhy kriticky ohrožené“, 66 druhů kategorie „druhy silně ohrožené“ a 70 druhů kategorie „druhy ohrožené“.

Údaje o rozšíření a početnosti zvláště chráněných a ohrožených druhů rostlin a živočichů - tzv. mapování druhů - provádí AOPK ČR jako odborné pracoviště MŽP ČR. Tato činnost se týká zejména zvláště chráněných druhů organismů, uvedených ve vyhlášce č. 395/92 Sb. Údaje pro mapování jsou získávány vlastním průzkumem v terénu pracovníky AOPK ČR, správ národních parků a chráněných krajinných oblastí, ale také spoluprací s odbornými přírodovědnými pracovišti i amatérskými znalci přírody. Výsledkem mapování jsou databáze, jež jsou shromažďovány v jednotném informačním systému ochrany přírody - ISOP. Vyhodnocené údaje slouží k určování priorit v ochraně přírody, k vyhlášení nových ZCHÚ, pro tvorbu červených seznamů, červených knih, záchranných programů, novelizaci zákonů apod. Nedílnou součástí jsou inventarizační průzkumy zvláště chráněných území, které se ukládají do rezervačních knih, uložených v archivu ústředního pracoviště AOPK ČR. Sledování dlouhodobého vývoje společenstev a populací druhů na vybraných lokalitách je prováděno v rámci tzv. biomonitoringu. Biologické monitorování využívá sledování organismů k určení kvality přírodního prostředí. Umožňuje zaznamenat změny, které probíhají v delším časovém období. Pomocí analýzy řady dat lze nejen odhadnout trendy vývoje, ale i fundovaně řídit péči o chráněné prvky přírody.

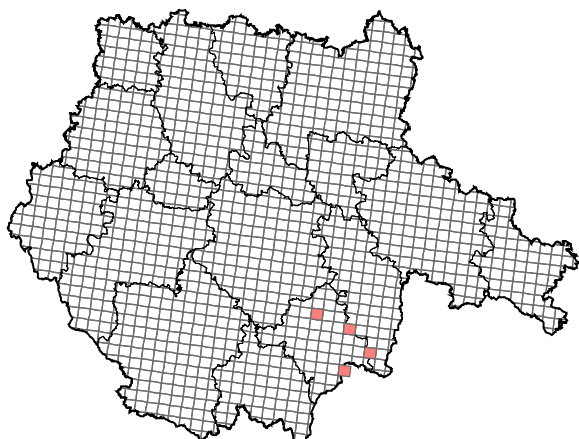
Pro potřeby Koncepce ochrany přírody Jihočeského kraje byla o spolupráci požádána Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, středisko České Budějovice. Byla uzavřena smlouva mezi firmou EIA SERVIS s.r.o. a AOPK ČR o poskytnutí nálezových dat zvláště chráněných druhů dle vyhlášky č. 395/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Vyžádána byla aktuální nálezová data od roku 1980 situovaná do jednotné čtvercové sítě.

Nutno podotknout, že nálezová data z tohoto zdroje jsou značně zastaralá (80. a 90. léta minulého století), data aktuální zcela chybí. Ze 183 zvláště chráněných druhů, které rostou na území Jihočeského kraje, nemá více jak 100 druhů ani jediný údaj. Na následujících stránkách jsou jako příklad uvedeny mapky 12 zvláště chráněných rostlinných druhů, typických pro jihočeský region, vytvořené z údajů poskytnutých AOPK. Je patrné, že údaje jsou sporé, mezerovité a nepodávají objektivní informaci. Paralelní databázi, kterou by bylo možno využít, spravuje Jihočeská pobočka České botanické společnosti. Data od ní je možno získat v další fázi zpracování Koncepce ochrany přírody.

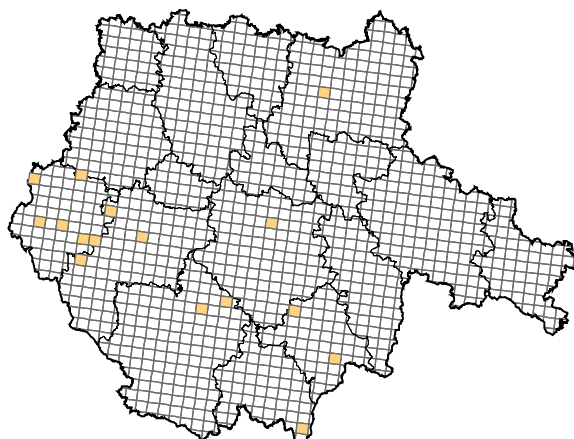
KONCEPCE OCHRANY P ÍRODY A KRAJINY JIHO ESKÉHO KRAJE

Nálezová data regionáln významných druh rostlin I

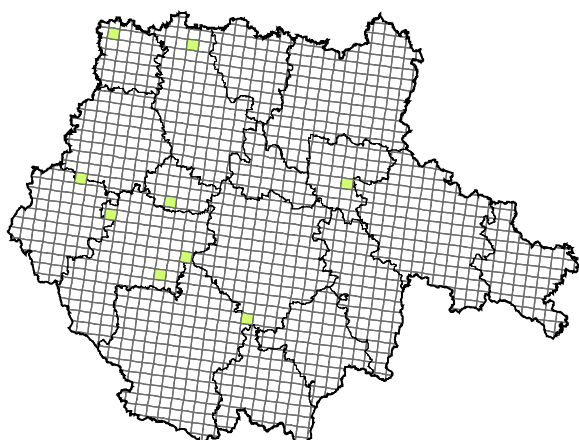
(1 : 2 000 000)

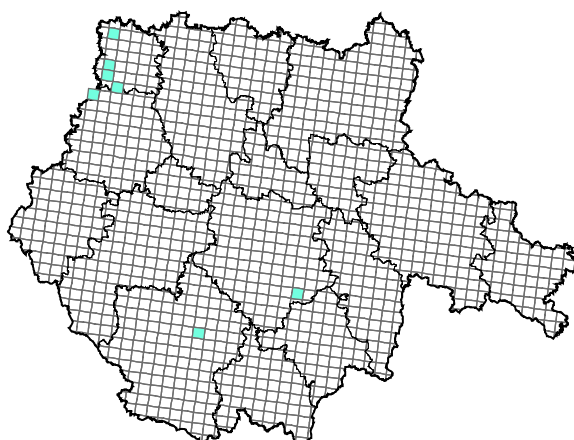
 Ledum palustre

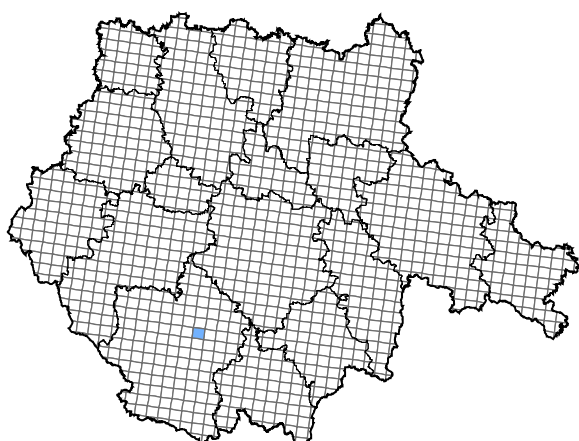
 Soldanella montana

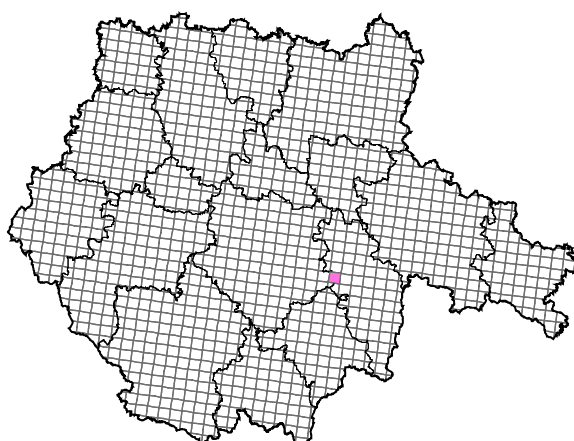
 Iris sibirica

 Orchis morio

 Veratrum album

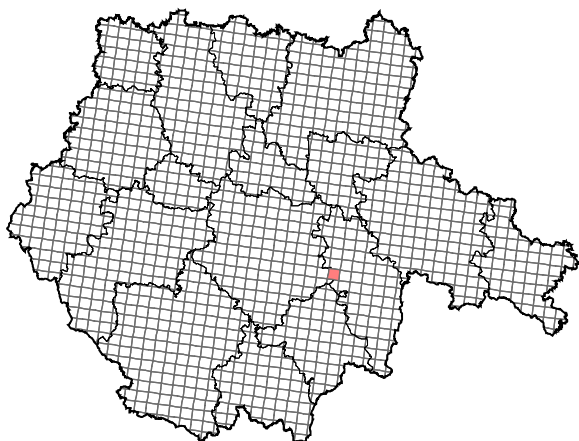

 Dactylorhiza traunsteineri

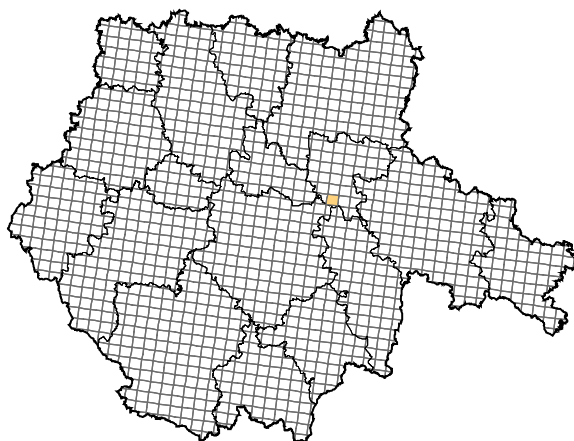
KONCEPCE OCHRANY P ÍRODY A KRAJINY JIHO ESKÉHO KRAJE

Nálezová data regionáln významných druh rostlin II

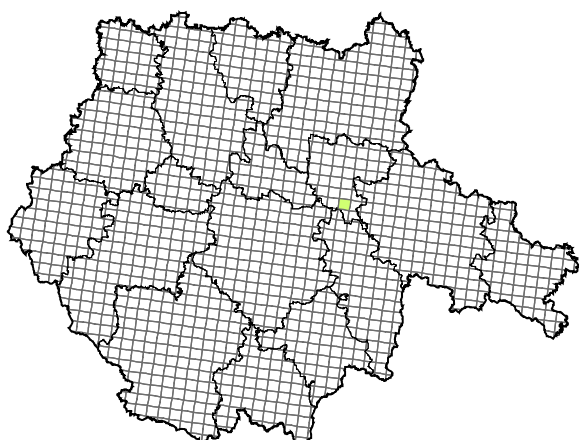
(1 : 2 000 000)

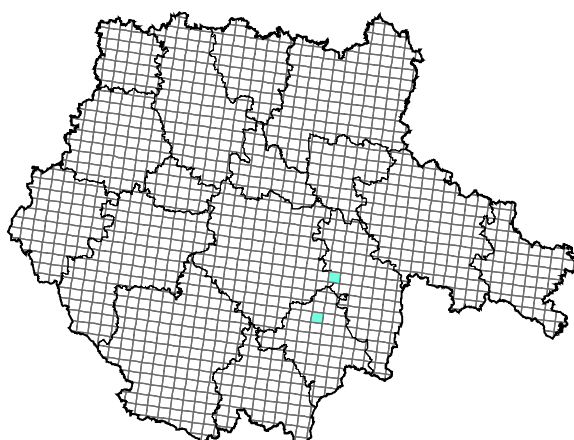
■ *Utricularia ochroleuca*

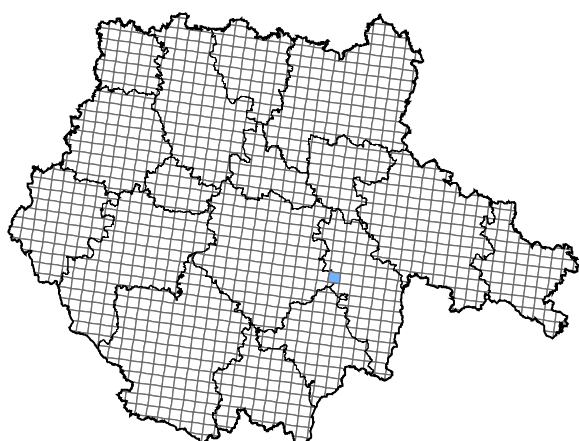
■ *Utricularia intermedia*

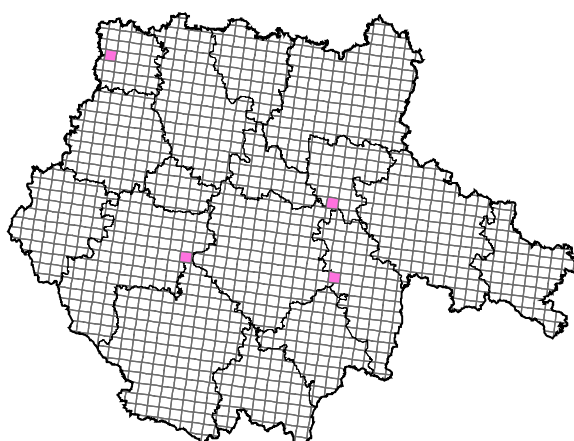
■ *Pulsatilla vernalis*

■ *Drosera anglica*

■ *Drosera intermedia*

■ *Carex lasiocarpa*

F.1.2. Bezobratlí

Seznam zvláště chráněných druhů bezobratlých dle zákona č. 114/1992 Sb. zahrnuje pro Jihočeský kraj 45 taxonů (druhů bude více, protože v seznamu jsou zařazeny některé rody o více druzích) z celkového počtu 91 taxonů v ČR, což dosvědčuje významnost Jihočeského kraje z hlediska bohatosti biodiverzity. Řada druhů dosud nachází centrum svého výskytu v tomto kraji: např. perlorodka říční (*Margaritana margaritifera*) a tesařík *Tragosoma deparium*.. Některé druhy jsou omezeny svým výskytem pouze na Jihočeský kraj: např. perleťovec mokřadní. Populace dalších druhů v Jihočeském kraji jsou zcela zásadní pro jejich přežití (např. střevlík *Carabus menetriesi pacholei*).

Přehled zvláště chráněných druhů bezobratlých dle zákona č. 114/1992 Sb. je uveden v Příloze č. 10.

Uvedený seznam je ve značné míře zastaralý. Například prakticky nezahrnuje tak zvané „pralesní relikty“ (druhy původních lesních porostů podhorských oblastí), které patří mezi nejcennější biotopy ve střední Evropě. Na druhé straně současné výzkumy ukázaly, že některé zařazené druhy jsou u nás hojné a nejsou ani v ČR ani na území Jihočeského kraje ohroženy (např. batolci *Apatura* spp. a otakárek fenyklový). Některé druhy (např. zlatohlávek *Oxythyrea funesta*) se v současnosti zřetelně šíří na celém území ČR včetně Jihočeského kraje a nacházíme je i na ruderálních biotopech. U dalších druhů (např. střevlíci *Carabus problematicus* a *Carabus scheidleri*) bylo zjištěno, že se celkem hojně vyskytují v zemědělské krajině, včetně vesnických sídel v okolí Č. Budějovic. Podrobný výzkum prováděný některými ústavy AV ČR, Jihočeskou univerzitou, Jihočeským muzeem a Jihočeskou pobočkou České entomologické společnosti soustřeďuje údaje o ohrožených druzích jižních Čech. Následuje přehled ohrožených druhů vyskytujících se v Jihočeském kraji.

Druhy dříve se vyskytující na území Jihočeského kraje, nyní již nenalezené:

Copris lunaris – chrobák pečlivý

Polyphylla fullo – chroust mlynařík

Parnassius mnemosyne – jasoň dymnivkový

Mantis religiosa – kudlanka nábožná (zřejmě zavlečená a přežívající u železničních tratí)

Iphiclides podalirius – otakárek ovocný

Celerio euphorbiae – lišaj pryšcový

Hipparchia briseis – okáč skalní

Rosalia alpina – staré údaje (19. století, počátek 20. století)

Purpuricenus kaehleri – tesařík broskvoňový (staré údaje)

Ergates faber – tesařík zavalitý – dříve

Dytiscus latissimus – potápník široký (zřejmě vyhynulý druh)

F.1.3. Obratlovci

Ke zpracování byly použity převážně publikace shrnující výsledky síťového mapování České republiky (Moravec 1994, Mikátová a kol. 2001, Anděra, Hanzal 1996, Anděra 2000, Anděra, Beneš 2001, Anděra, Beneš 2002, Hanák, Anděra 2005, Šťastný a kol. 2006).

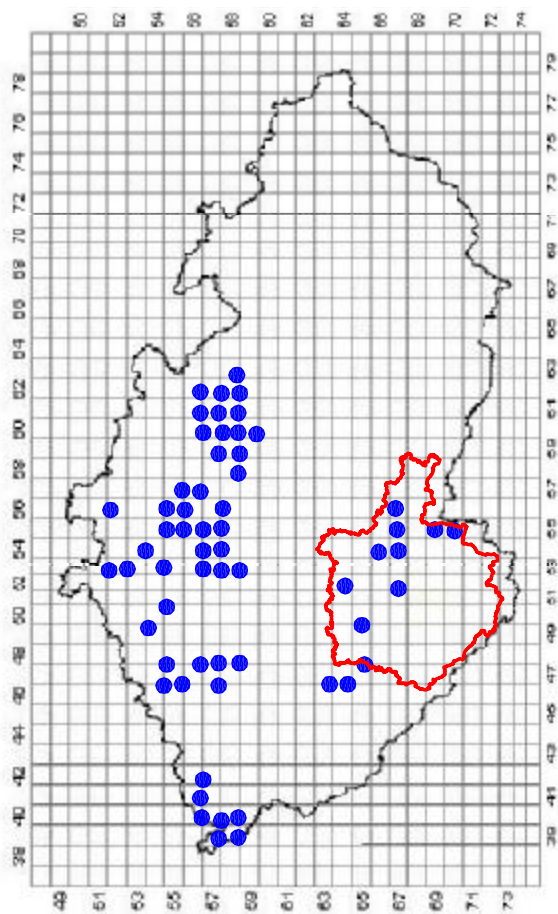
Zvláště chráněné druhy živočichů ve smyslu zákona č. 114/92 Sb. jsou jmenovitě uvedeny v Příloze III. vyhlášky MŽP ČR č. 395/1992 Sb. Druhy, které se vyskytují na území Jihočeského kraje, uvádí tabulky v Příloze č.10. V tabulkách je uveden výčet zvláště chráněných druhů živočichů ve smyslu zákona č. 114/1992 Sb. Jak vyplývá z výčtu, na území Jihočeského kraje se vyskytuje 34 kriticky ohrožených druhů obratlovců, 78 silně ohrožených druhů obratlovců a 40 ohrožených druhů obratlovců.

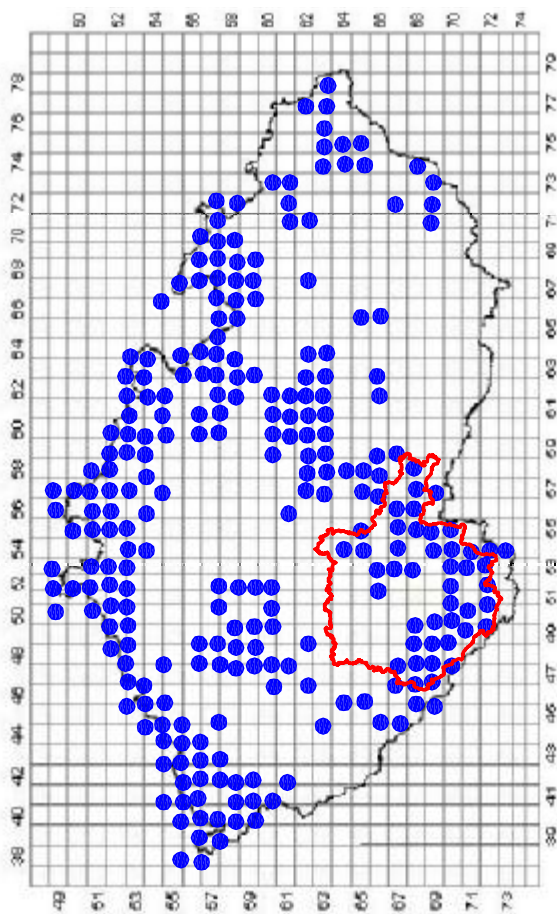
KONCEPCE OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY JIHOČESKÉHO KRAJE

Nálezová data vybraných druhů živočichů I

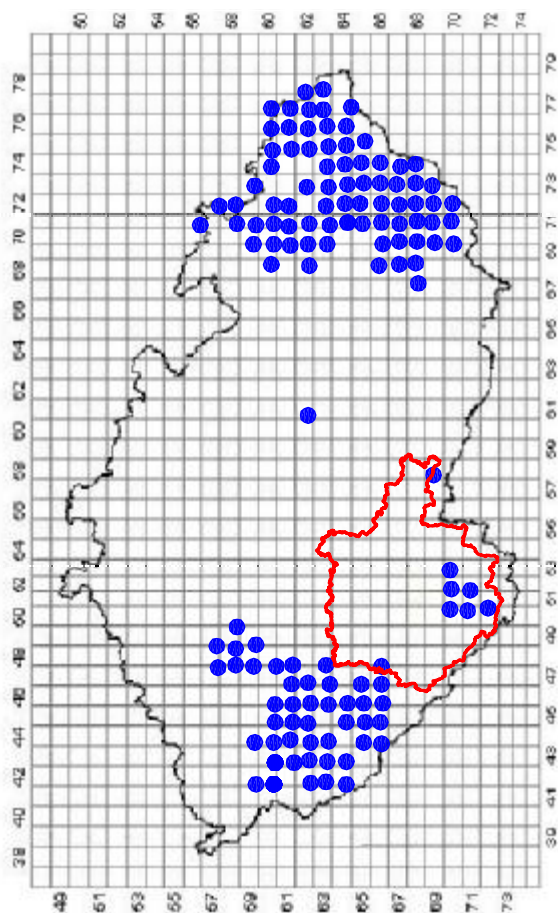
Ropucha krátkonohá (*Bufo calamita*)

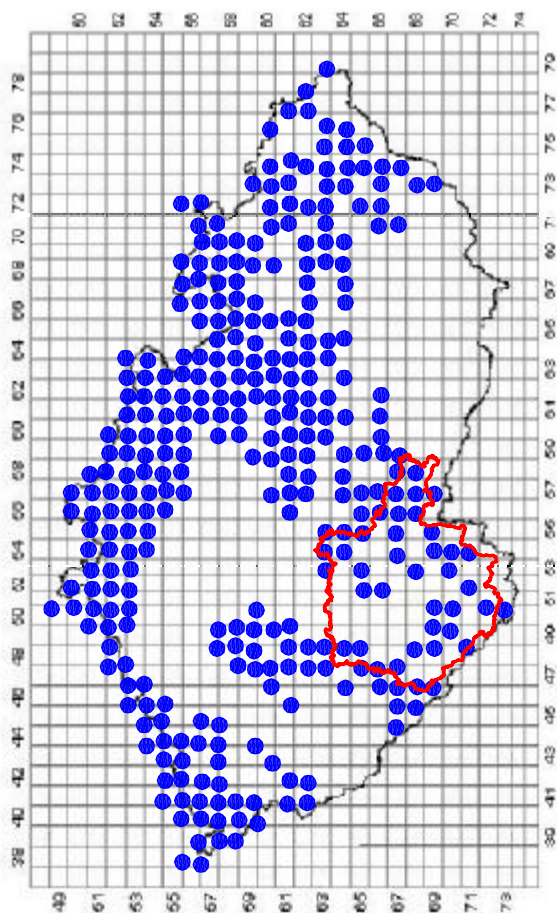
Zmije obecná (*Vipera berus*)

Kuňka žlutobíhá (*Bombina variegata*)

Ještěrka živorodá (*Lacerta vivipara*)

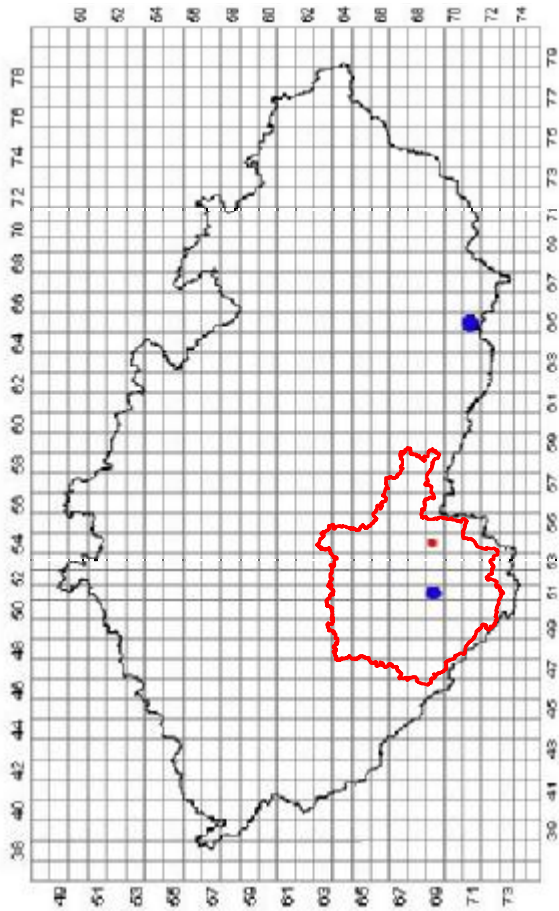
LEGENDA

● výskyt druhu

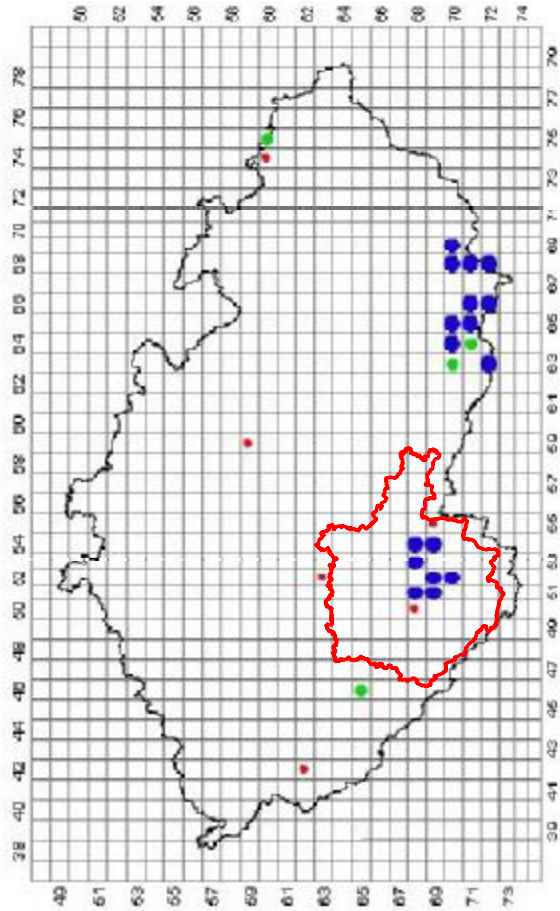
KONCEPCE OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY JIHOČESKÉHO KRAJE

Nálezová data vybraných druhů živočichů II

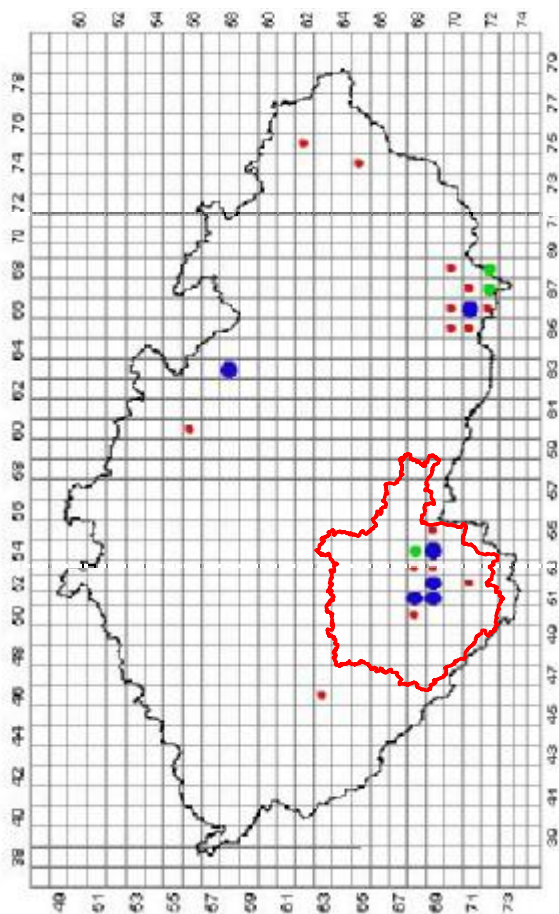
Kolpík bílý (*Platalea leucorodia*)

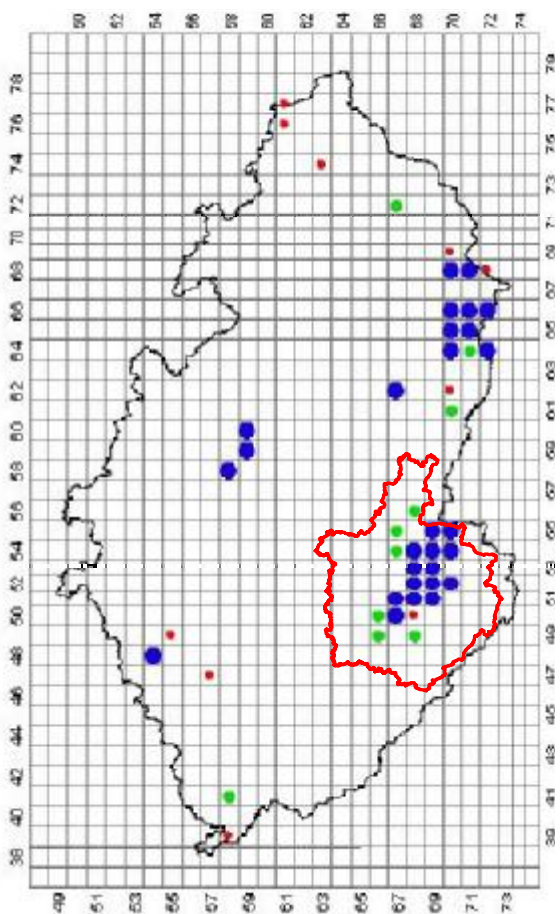
Zzohlávká rudozobá (*Netta rufina*)

Kvakoš noční (*Nycticorax nycticorax*)

Husa velká (*Anser anser*)

LEGENDA

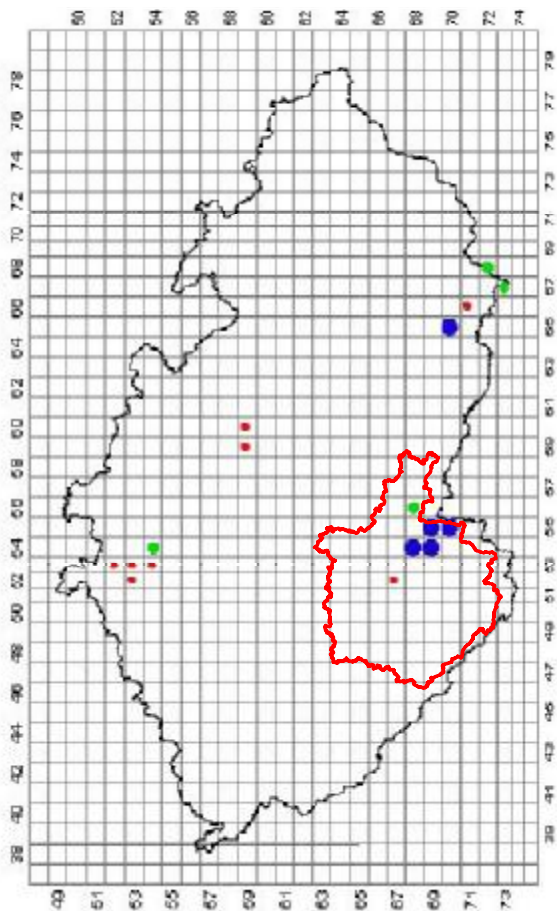
- možné hnízdění
- pravděpodobné hnízdění
- prokázané hnízdění

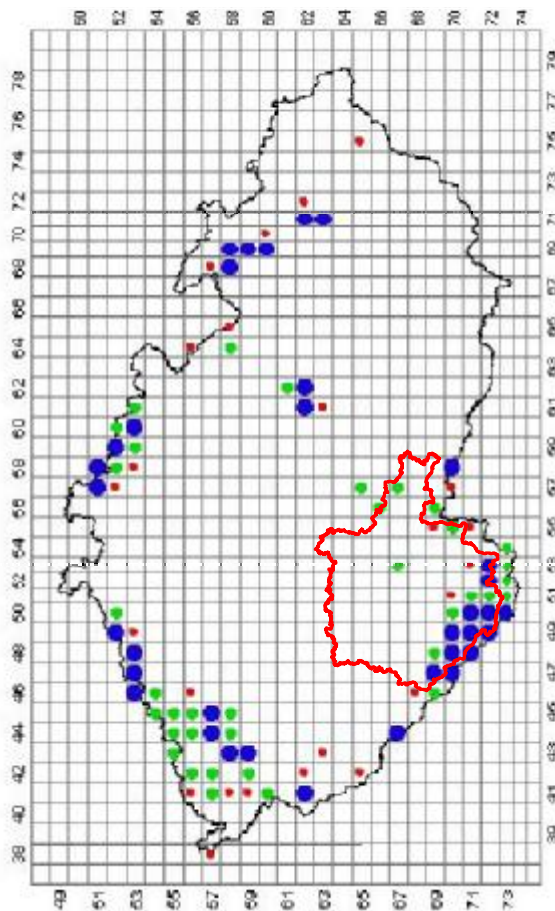
KONCEPCE OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY JIHOČESKÉHO KRAJE

Nálezová data vybraných druhů živočichů III

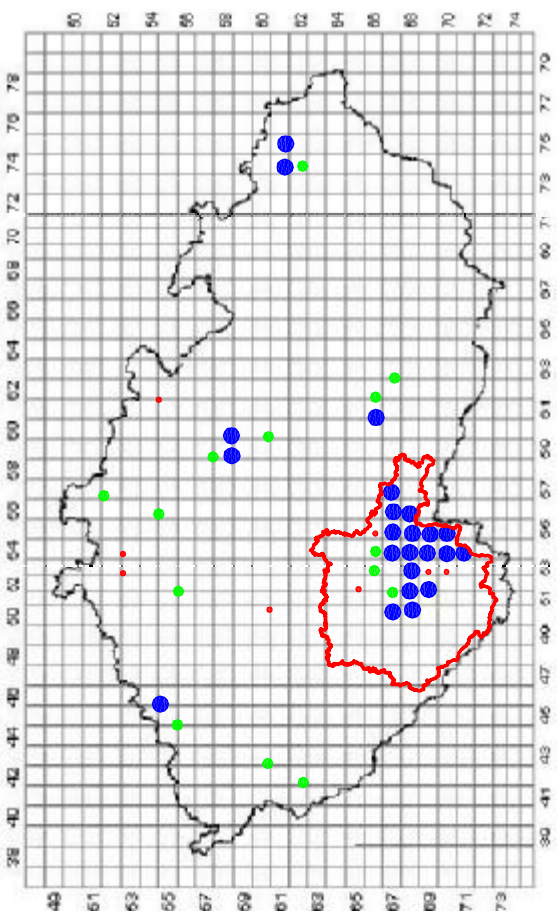
Orel mořský (*Haliaeetus albicilla*)

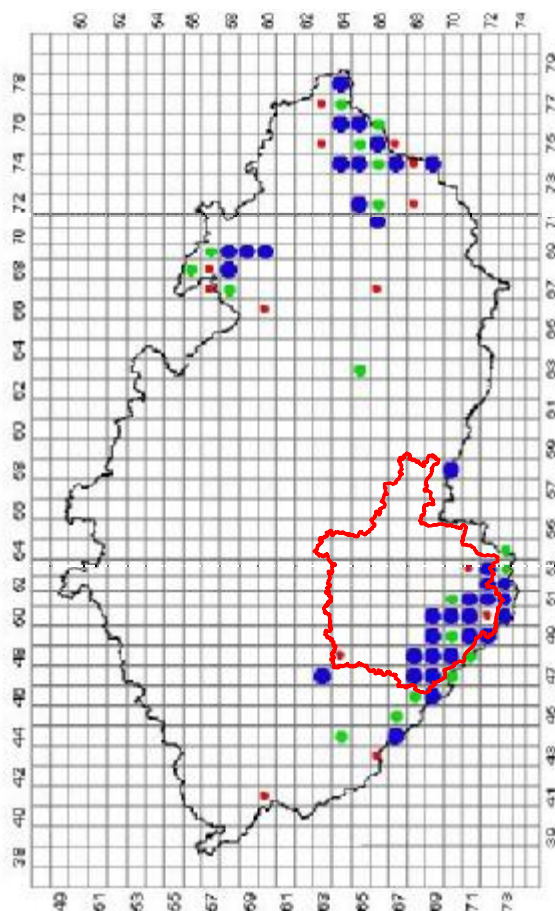
Tetřevka obecná (*Tetrao tetrix*)

Hohol severní (*Bucephala clangula*)

Jeřábek lesní (*Bonasa Bonasia*)

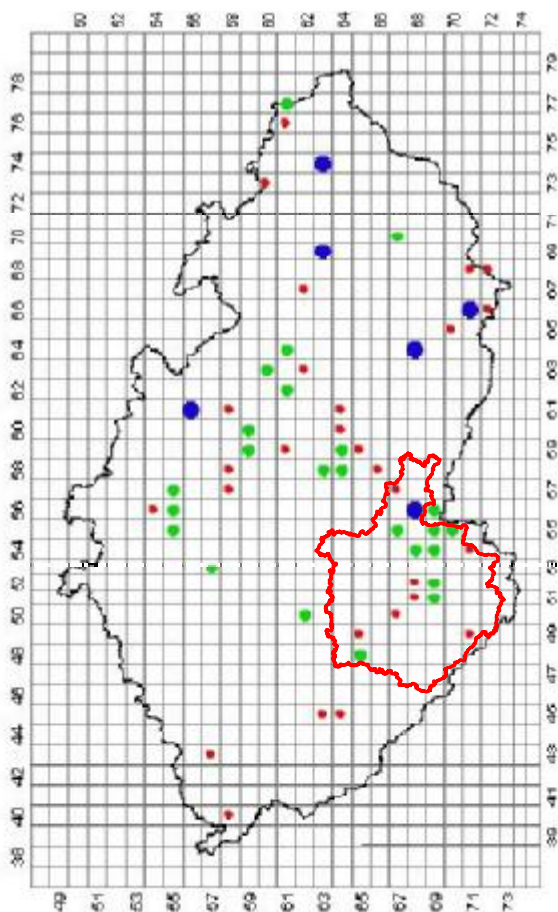

LEGENDA
 • možné hnízdění   • pravděpodobné hnízdění   • prokázané hnízdění

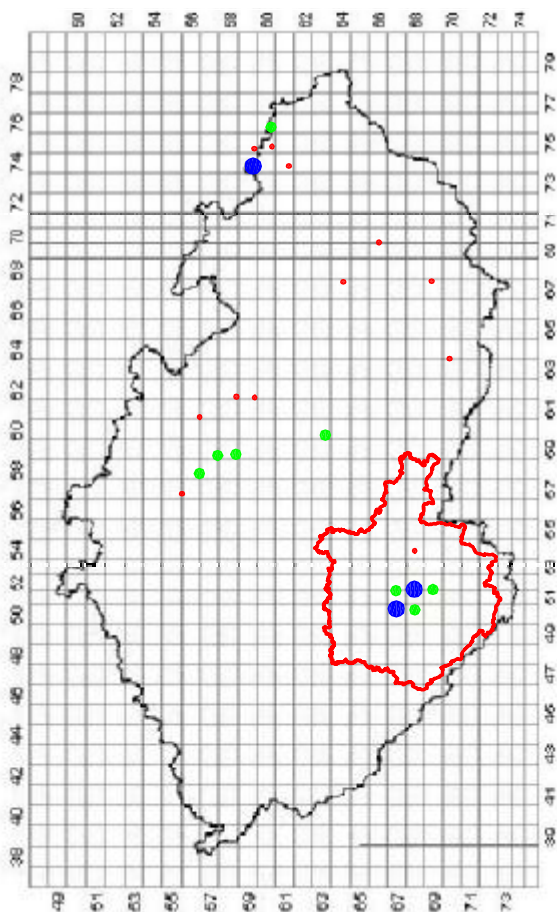
KONCEPCE OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY JIHOČESKÉHO KRAJE

Nálezová data vybraných druhů živočichů IV

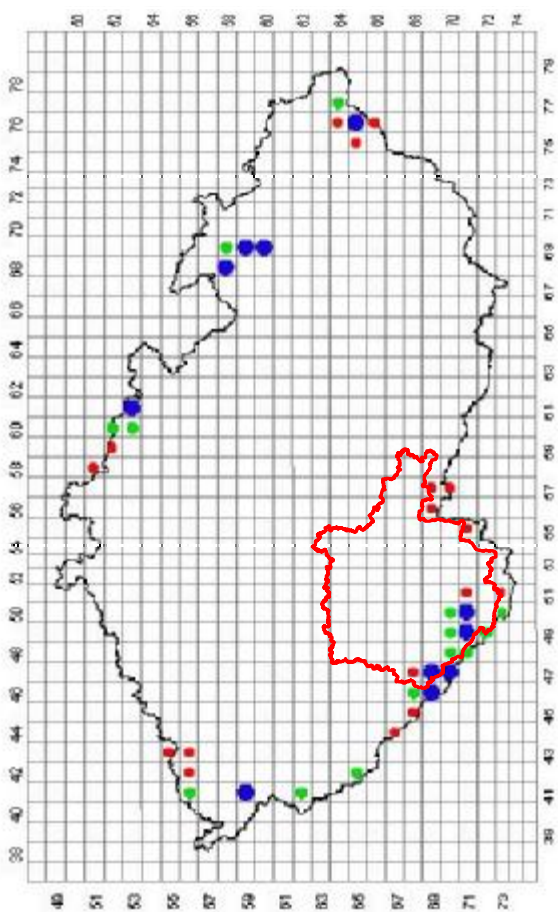
Chřástal kropenatý (*Porzana porzana*)

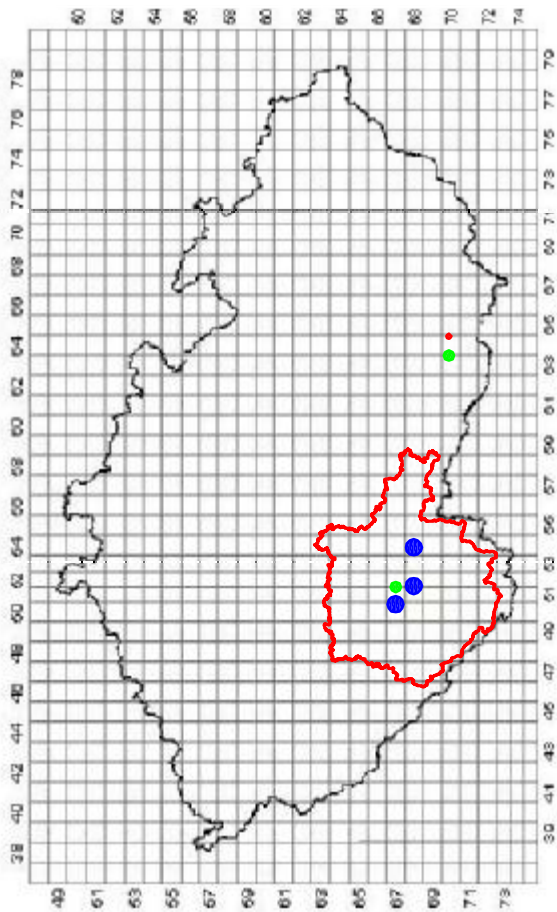
Břehouš černocasý (*Limosa limosa*)

Tetřev hlušec (*Tetrao urogallus*)

Tenkozobec opačný (*Recurvirostra avosetta*)

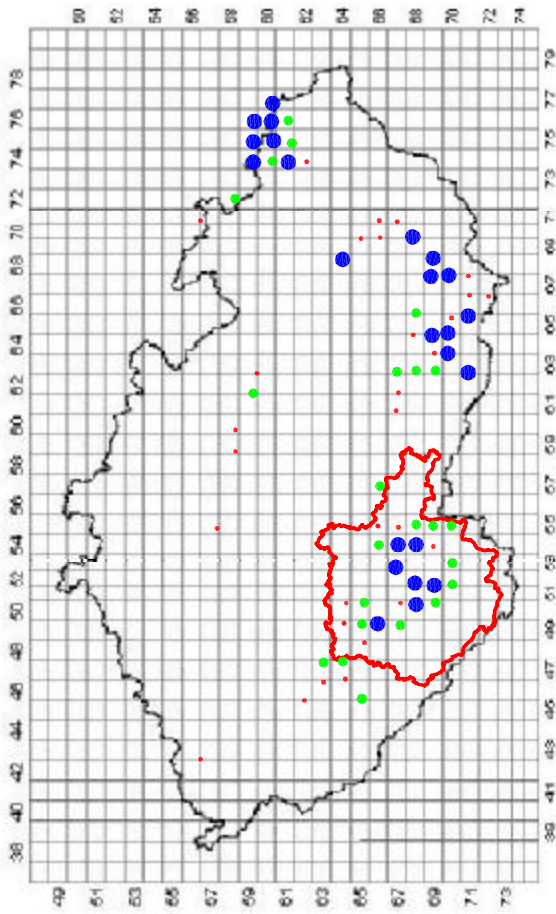
LEGENDA
 ● možné hnízdění
 ● pravděpodobné hnízdění
 ● prokázané hnízdění

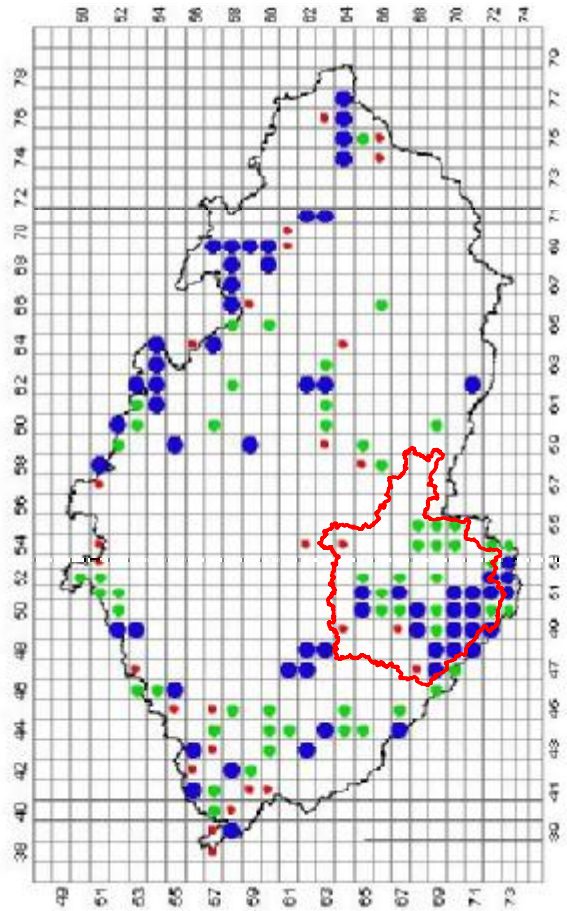
KONCEPCE OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY JIHOČESKÉHO KRAJE

Nálezová data vybraných druhů živočichů V

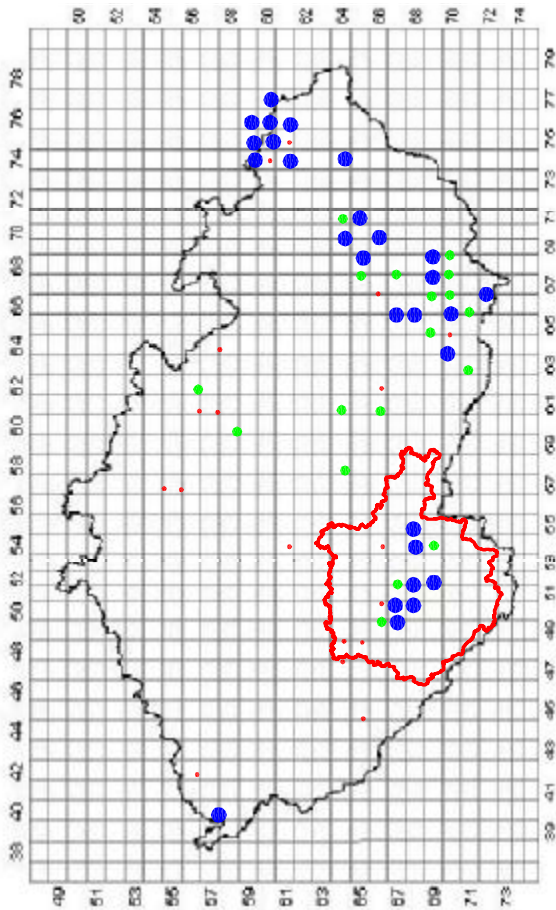
Rybák obecný (*Sterna hirundo*)

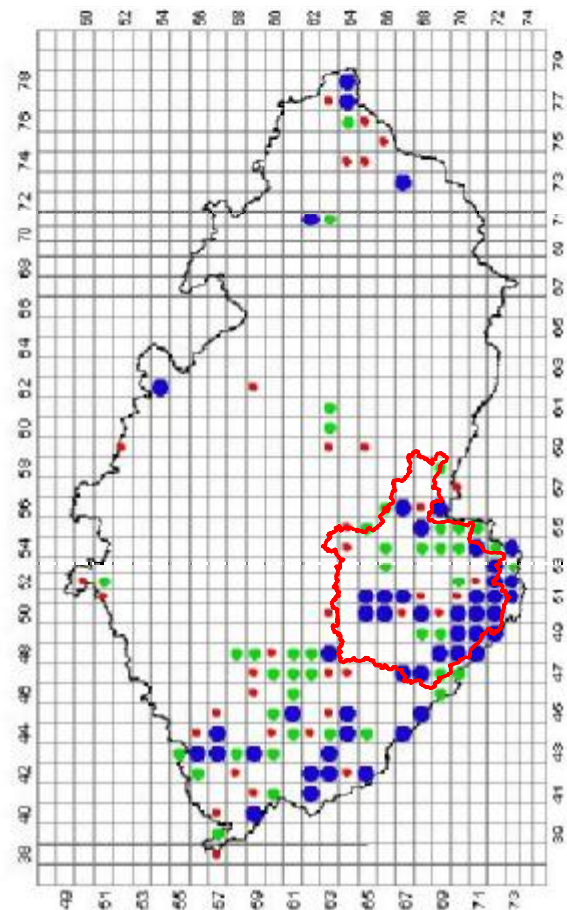
Sýc rousný (*Aegolius funereus*)

Vodouš rudonohý (*Tringa totanus*)

Kulišek nejmenší (*Glaucidium passerinum*)

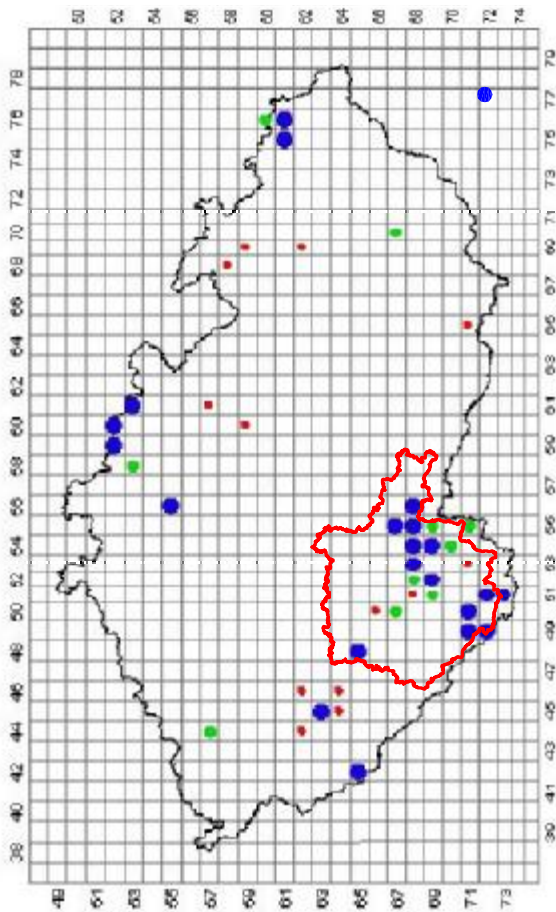
LEGENDA

- možné hnízdění
- pravděpodobné hnízdění
- prokázané hnízdění

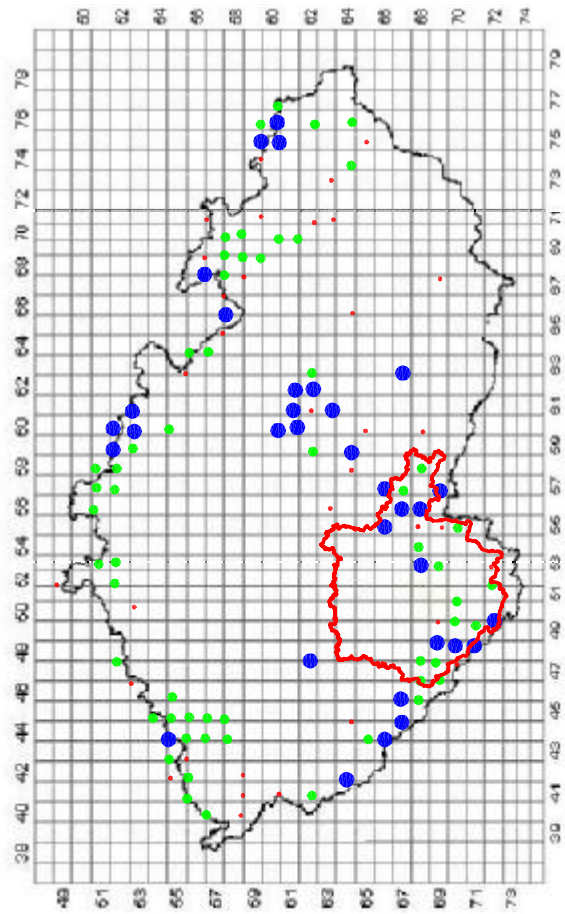
KONCEPCE OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY JIHOČESKÉHO KRAJE

Nálezová data vybraných druhů živočichů VI

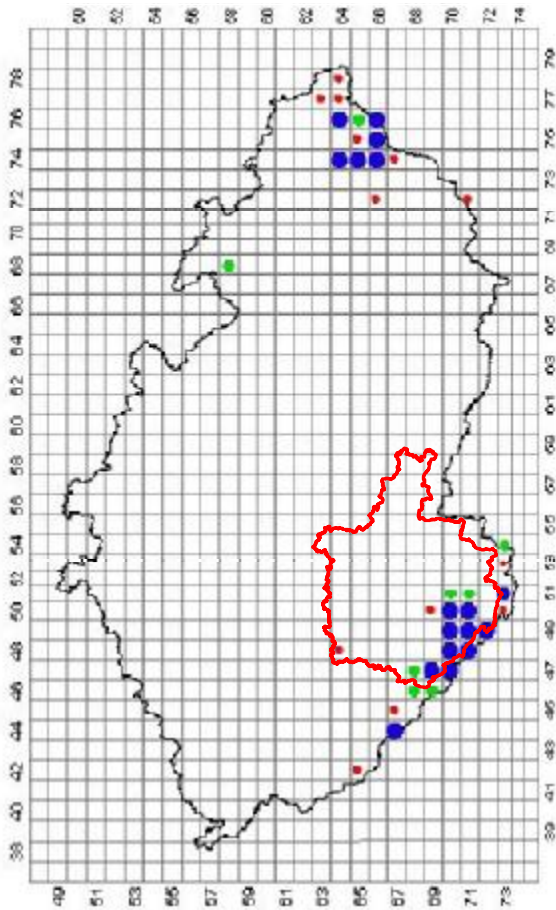
Slavík modráček středoevropský (*Luscinia svecica cyaneula*)

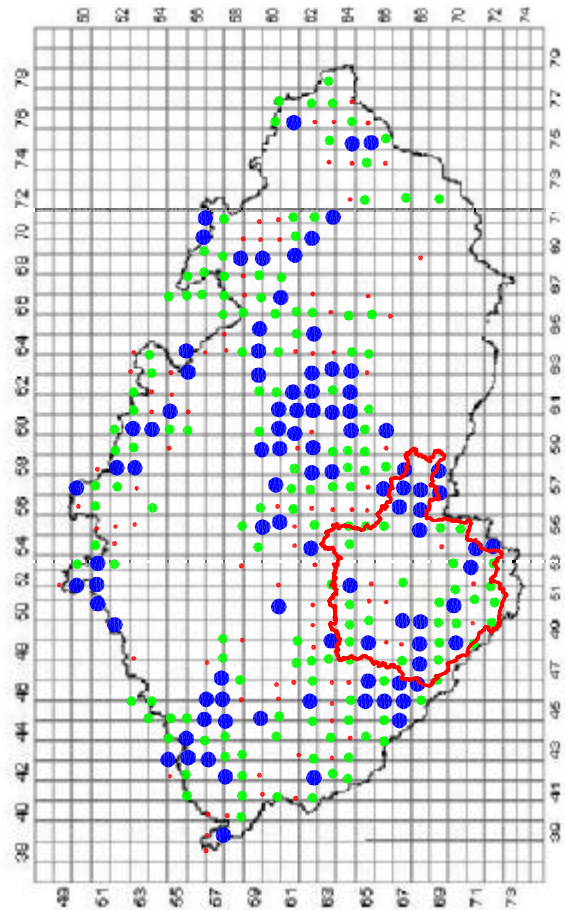
Hyl rudý (*Carpodacus erythrinus*)

Datlík tříprsty (*Picooides tridactylus*)

Ořešník kroupenatý (*Nucifraga caryocatactes*)

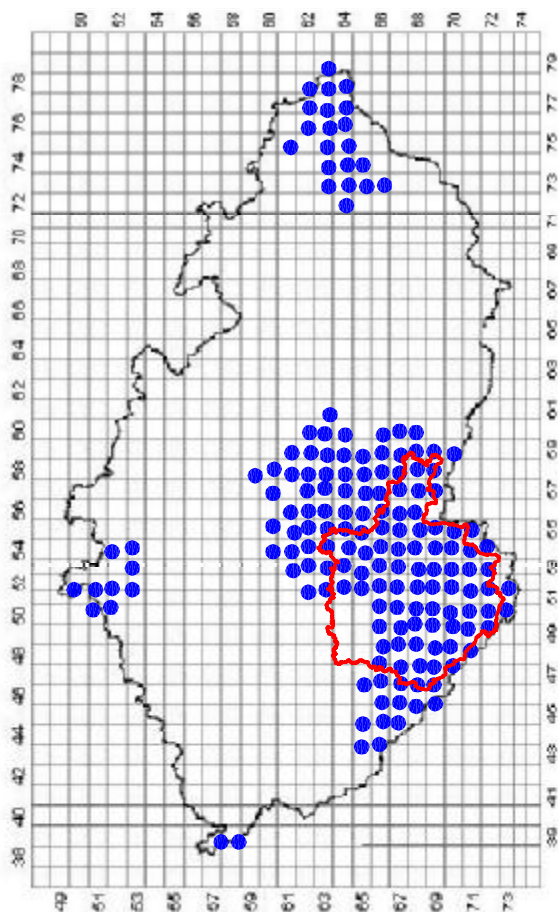
LEGENDA
 • možné hnízdění   • pravděpodobné hnízdění   • prokázané hnízdění

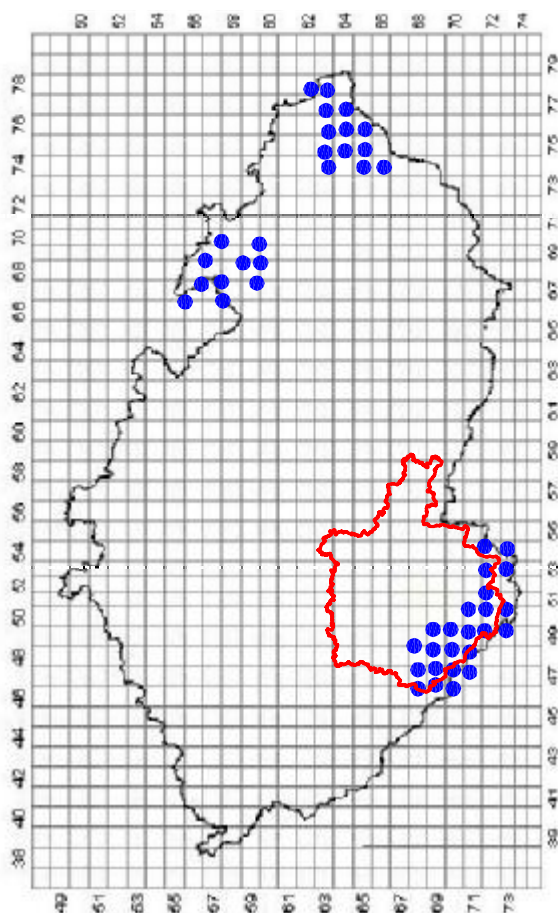
KONCEPCE OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY JIHOČESKÉHO KRAJE

Nálezová data vybraných druhů živočichů VII

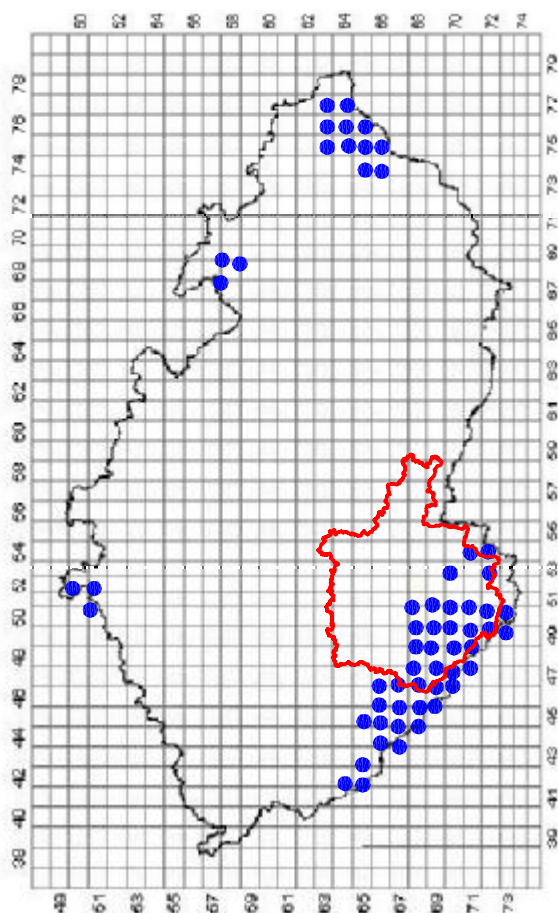
Vydra říční (*Lutra lutra*)

Mýšivka horská (*Sicista betulina*)

Rys ostrovid (*Lynx lynx*)

LEGENDA

● výskyt druhu

F.2. Druhy Černého a červeného seznamu ČR

Červené seznamy jsou soupisy ohrožených druhů rostlin a živočichů rozdělené do kategorií podle stupně ohrožení. Obvykle se vztahují k určitému geograficky vymezenému území, existují seznamy regionů, států, kontinentální i světové. Červené seznamy jsou pravidelně aktualizovány. Červené seznamy jsou základními dokumenty pro stanovování priorit v druhové ochraně, motivované snahou o zachování diverzity genofondu.

F.2.1. Rostliny

Publikace Černý a červený seznam cévnatých rostlin České republiky (Procházka F. (ed.), 2001:), obsahuje výčet vyhynulých a ohrožených druhů rostlin pro celou republiku. Pro zájmové území Jihočeského kraje byla využita publikace Komentovaný Červený seznam květeny jižní části Čech (Chán V. (ed.), 1999) Tato publikace je zpracována vynikajícími odborníky, kteří čerpali data nejen z vlastních dlouholetých znalostí Jihočeského kraje ale i od široké základny členů Jihočeské pobočky botanické společnosti. Údaje této publikace je možno považovat za nejlepší přehled stavu vzácné květeny Jihočeského kraje. Seznam je komentovaný, ke každému taxonu je uveden krátký komentář týkající se historického i současného rozšíření druhu na území jižních Čech.

Publikace používá následující členění:

1. Kategorie A – vyhynulé taxony

Jedná se o taxony, které v minulosti v jihočeském regionu rostly, ale již velmi dlouhou dobu (cca posledních 50 let) zde nebyl jejich výskyt prokázán.

2. Kategorie C – taxony červeného seznamu

C1: kriticky ohrožené taxony

C2: silně ohrožené taxony

C3: ohrožené taxony

C4: vzácnější taxony vyžadující další pozornost

Přehled druhů Černého a Červeného seznamu je uveden v Příloze č. 11.

Na území jižních Čech se vyskytuje 205 druhů rostlin, patřící v Červeném seznamu mezi „druhy kriticky ohrožené“, 132 druhů patřící mezi „druhy silně ohrožené“, 156 druhů patřící mezi „druhy ohrožené“ a 112 druhů patřící mezi „vzácnější taxony vyžadující další pozornost“:

Jak vyplývá z výčtu druhů čtyř kategorií Červeného seznamu rostlin pro jihočeský region, ohrožených druhů je mnohonásobně více, než je v současné době chráněno legislativou. Legislativní ochrana se nedostává ani všem druhům kategorie „kriticky ohrožené“ podle Červeného seznamu.

Černý seznam byl do přehledu zařazen proto, že prakticky nelze vyloučit opětovný nález některého z těchto druhů, byť je málo pravděpodobný. Za posledních 6 let od

vydání seznamu byly, pokud je nám známo od jihočeské pobočky Botanické společnosti, v jihočeském regionu potvrzeny tři druhy z tohoto seznamu, a to:

- *Utricularia bremii* – bublinatka vícekvětá: u Zlivi
- *Pulicaria vulgaris* – blešník menší: sádka Čejetice, Kestřany
- *Sceptridium (Botrychium) multifidum* – vratičkovec (vratička) mnohoklaná: Boubín

Uvedené druhy jsou v Černém seznamu tučně zvýrazněny a dle současných znalostí by patřily do následujícího Červeného seznamu, do kategorie druhů kriticky ohrožených.

F.2.2. Bezobratlí

Přestože bezobratlí živočichové patří početností, biomasou a druhovou bohatostí (počtem druhů) mezi nejdůležitější složky bioty, stojí na rozdíl od obratlovců na okraji zájmu ochrany přírody. Mnohé studie však jasně ukazují, že četní bezobratlí mají jako klíčové druhy nezastupitelný význam pro fungování ekosystémů. Poskytují tak zvané ekosystémové služby jako opylovači, predátoři jiných „škodlivých“ druhů, pomáhají při tvorbě humusu. Některé druhy patří mezi tak zvané „keystone species“. Mnoho druhů je významným indikátorem antropogenních změn a některé druhy slouží jako indikátory změn biodiverzity (Vačkář, 2005). Přesto jsou mnohem méně chráněni než obratlovci. Důvodem je hlavně jejich vysoká početnost, často malá velikost a nenápadný způsob života a v neposlední řadě i obtížná rozpoznatelnost. To je také důvodem, že podrobnější Červený seznam ohrožených bezobratlých České republiky byl vydán až v minulém roce (Farkač, Král, Škorpík, 2005). Dosavadní seznam (Škapec a kol., 1992) totiž zahrnoval jen malý počet druhů a to většinou druhů nápadných. Recentní Červený seznam se od staršího odlišuje tím, že jsou zpracovány další, často méně známé a nenápadné skupiny bezobratlých. Úplnost seznamu je však limitována počtem specialistů na jednotlivé taxonomické skupiny, kterých se zúčastnilo na zpracování 135. Přestože závěry Červeného seznamu nejsou z hlediska zákona směrodatné, jedná se o důležitý dokument charakterizující současný stav ohrožení biodiverzity bezobratlých v ČR.

Jak již bylo řečeno, seznam je kolektivním dílem a částečně je ovlivněn současným stavem poznání zpracovaných skupin a přístupem jednotlivých autorů či autorských kolektivů. Během času bude seznam jistě měněn v závislosti na stavu poznání a jistě není „úplný“.

Pokusil jsem se na základě svých znalostí a konzultací s předními odborníky udělat stručný přehled skupin bezobratlých z Červeného seznamu, které se vyskytují na území jižních Čech. Byly tedy vybrány jen ty skupiny, jejichž druhy se prokazatelně vyskytují na území jižních Čech. Z uvedené tabulky je zřejmé, jak málo víme o bionomii a rozšíření jednotlivých ohrožených skupin na našem území i to, jak je toto území významné z hlediska ochrany biodiverzity bezobratlých (jen několik taxonomických skupin muselo být vypuštěno vzhledem k absenci druhů na území jižních Čech). K poznání biodiverzity bezobratlých jižních Čech významně přispívají některé ústavy AV ČR, Jihočeská univerzita, Jihočeské muzeum a další muzea na území jižních Čech a Jihočeská pobočka České společnosti entomologické.

Přehled bezobratlých Červeného seznamu včetně informace o výskytu je uveden v Příloze č. 11.

F.2.3. Obratlovci

Mezi cílovými druhy věnuje ochrana přírody tradičně velkou pozornost druhům ohroženým vyhynutím nebo vyhubením. Červené seznamy ohrožených druhů a jejich rozšířená verze, červené knihy, přinášejí hodnocení druhů (nebo jiných taxonů) podle nebezpečí vyhynutí nebo vyhubení. Myšlenku červených seznamů představil IUCN - Světový svaz ochrany přírody (dále jen IUCN) začátkem šedesátých let 20. století. Během sedmdesátých a osmdesátých let se červené seznamy a červené knihy staly významným nástrojem, napomáhajícím stanovit priority pro konkrétní ochranářské akce a získat pozornost veřejnosti a řídicích pracovníků pro aktuální problémy péče o přírodu a krajinu v měřítku celosvětovém a menším, jako je celoevropské, celostátní a regionální měřítko. V r. 1994 přijal IUCN v nové kategorie pro zařazování druhů do červených seznamů, spolu s objektivnějšími a vědecky přísnějšími kritérii. Kategorie IUCN jsou tak určeny kvantitativními, jasnými a odborně věrohodnými kritérii. Po intenzivní diskusi a ověřování byla jejich závěrečná verze schválena v r. 2000 a oficiálně uveřejněna v r. 2001. V bývalém Československu byly červené seznamy uveřejněny na konci sedmdesátých a v osmdesátých letech. V letech 1988-1999 byla vydána úplná řada ilustrovaných červených knih ohrožených a vzácných druhů rostlin a živočichů Československa, resp. ČR a SR. Od r.1995 byly v ČR sestaveny červené seznamy, využívající nové kategorie a kritéria IUCN či jejich upravené verze. V roce 2003 byl publikován nejnovější Červený seznam ohrožených druhů České republiky (Plesník a kol. 2003).

Publikace používá následující členění:

- **EX** vyhynulý nebo vyhubený; **RE** pro území ČR vymizelý (vyhynulý, vyhubený)
- **EW** vyhynulý nebo vyhubený ve volné přírodě
- **CR** kriticky ohrožený
- **EN** ohrožený
- **VU** zranitelný
- **NT** téměř ohrožený
- **LC** málo dotčený
- **DD** taxon, o němž jsou nedostatečné informace

Kategorie se nekryjí s vyhláškou MŽP ČR č. 395/1992 Sb. k zákonu č. 114/1992 Sb. Informace o tom, zda je druh zvláště chráněný dle tohoto zákona a do jaké kategorie dle tohoto zákona spadá, je obsažena ve třetím sloupci uvedených přehledů:

- §1 je zvláště chráněná ve smyslu zákona v kategorii „druhy kriticky ohrožené“
- §2 je zvláště chráněná ve smyslu zákona v kategorii „druhy silně ohrožené“
- §3 je zvláště chráněná ve smyslu zákona v kategorii „druhy ohrožené“
- není zvláště chráněná ve smyslu zákona

V Červeném seznamu jsou pro území ČR některé druhy vedeny jako vymizelé, přesto byl vzácně některý z těchto druhů na území jižních Čech pozorován. Jedná se o druhy: ostralka štíhlá (zahnízdila však v r. 2001 na Třeboňsku, proto z této kategorie vypadává), polák malý a orel křiklavý.

Na území jižních Čech se vyskytuje 25 druhů obratlovců, patřící v Červeném seznamu mezi druhy „kriticky ohrožené“, 47 druhů patřící mezi druhy „ohrožené“, 58 druhů patřící mezi druhy „zranitelné“, 26 druhů patřící mezi druhy „téměř ohrožené“, 18 druhů patřící mezi druhy „málo dotčené“ a 7 druhů patřící mezi druhy „o nichž jsou nedostatečné údaje“:

Na území jižních Čech se vyskytuje jeden druh (veverka obecná), který patří mezi druhy „nevyhodnocené“:

Přehled obratlovců Červeného seznamu je uveden v Příloze č. 11.

F.3. Druhy uvedené ve směrnici Rady Evropských společenství č. 92/43/EHS o stanovištích (Naturové druhy)

Druhovou ochranou na úrovni Evropské unie se zabývá směrnice Rady Evropských společenství č. 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Směrnice má pět příloh, druhy rostlin požívající evropské ochrany jsou jmenovány v přílohách č. II., IV. a V.

- Příloha II. Druhy živočichů a rostlin v zájmu společenství, jejichž ochrana vyžaduje vyznačení zvláštních území ochrany
- Příloha IV. Druhy živočichů a rostlin v zájmu společenství, které vyžadují přísnou ochranu
- Příloha V. Druhy živočichů a rostlin v zájmu společenství, jejichž odebrání z volné přírody a využívání může být předmětem určitých opatření na jejich obhospodařování

F.3.1. Rostliny

Základní seznam druhů rostlin, které požívají evropské ochrany, představuje výčet v příloze II. směrnice Rady Evropských společenství č. 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Výčet přílohy č. II. byl srovnán s výčtem červeného seznamu jižní části Čech, čímž byly vytaženy naturové druhy vyskytující se v Jihočeském regionu.

Informace o tom, zda je rostlina zvláště chráněna ve smyslu zákona č. 114/1992 Sb. a do jaké kategorie dle vyhlášky č. 395/1992 Sb. spadá, je obsažena v posledním sloupci uvedeného přehledu:

- §1 je zvláště chráněná ve smyslu zákona v kategorii „druhy kriticky ohrožené“
- §2 je zvláště chráněná ve smyslu zákona v kategorii „druhy silně ohrožené“
- §3 je zvláště chráněná ve smyslu zákona v kategorii „druhy ohrožené“
- není zvláště chráněná ve smyslu zákona

Na území Jihočeského kraje roste pouze šest druhů vyšších rostlin užívajících evropské ochrany (na území celé ČR je to 36 druhů). Jedná se o tyto druhy:

Latinský název	Český název	Vyhláška č. 395/1992 Sb. k zákonu č. 114/1992 Sb.
<i>Ligularia sibirica</i>	popelivka sibiřská	§1
<i>Coleanthus subtilis</i>	puchýřka útlá	§2
<i>Cypripedium calceolus</i>	střevíčník pantoflíček	§2
<i>Liparis loeselii</i>	hlízovec Loeselův	§1
<i>Minuartia smejkalii</i>	kuřička Smejkalova	§2
<i>Gentianella bohemica</i>	hořeček český	§1

Všechny tyto druhy jsou chráněny i naší legislativou. Dva druhy, a to *Minuartia smejkalii* (kuřička hadcová, syn.: k. Smejkalova) a *Coleanthus subtilis* (puchýřka útlá), které nebyly v původní vyhlášce č. 395 z roku 1992, byly doplněny novelizací z roku 2006, a to vyhláškou č. 175/2006 Sb.

Příloha č. II směrnice Rady Evropských společenství č. 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin obsahuje dále výčet nižších rostlin, spadajících rovněž pod evropskou ochranu. Na území Jihočeského kraje rostou dva druhy mechorostů (na území celé ČR jsou to 4 druhy). Jedná se o tyto druhy:

Latinský název	Český název	Vyhláška č. 395/1992 Sb. k zákonu č. 114/1992 Sb.
<i>Dicranum viride</i>	dvouhrotec zelený	-
<i>Drepanocladus vernicosus</i>	srpnatka fermežová	-

Naše legislativa na tyto druhy zatím nepamatuje.

Příloha č. IV. směrnice 92/43/EHS obsahuje druhy přílohy č. II. a další druhy, z nichž však žádný neroste na území Jihočeského kraje.

Příloha č. V. směrnice 92/43/EHS obsahuje výčet rostlinných druhů, které nesmějí být ve volné přírodě sbírány a využívány. Na území Jihočeského kraje rostou tyto čtyři druhy:

Latinský název	Český název	Vyhláška č. 395/1992 Sb. k zákonu č. 114/1992 Sb.
<i>Lycopodium annotinum</i>	Plavuň pučivá	§3
<i>Lycopodium clavatum</i>	Plavuň vidlačka	-
<i>Galanthus nivalis</i>	Sněžěnka podsněžník	§3
<i>Arnica montana</i>	Prha chlumní	§3

Kromě druhu *Lycopodium clavatum* (plavuň vidlačka) jsou všechny druhy chráněny i naší legislativou.

F.3.2. Bezobratlí

Seznam druhů bezobratlých, kteří požívají evropské ochrany a kteří se nacházejí na území Jihočeského kraje, je uveden v Příloze č.12.

F.3.3.Obratlovci

Směrnice Rady Evropských společenství č. 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin se zabývá ochranou na úrovni Evropské unie. Druhy živočichů požívající evropské ochrany jsou jmenovány v přílohách č. II., IV. a V.

Na území Jihočeského kraje se vyskytuje 19 druhů živočichů uvedených v Příloze II, 20 druhů živočichů uvedených v Příloze IV a 9 druhů živočichů uvedených v Příloze V.

Seznam jednotlivých druhů je uveden v Příloze č.12.

F.4. Druhy na seznamu Bernské úmluvy

Dalším významným dokumentem je Bernská úmluva o ochraně evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť, ke které Česká republika přistoupila roku 1997 (Sdělení 107/2001 Sb.). Druhy, na které se úmluva vztahuje, mají silně disjunktní areál, případně jsou endemické nebo mají alespoň velice specifickou ekologii.

F.4.1. Rostliny

Publikace Černý a červený seznam cévnatých rostlin České republiky (Procházka F. (ed.), 2001) obsahuje ve výčtu vyhynulých a ohrožených druhů rostlin pro celou republiku i informaci o ochraně druhu Bernskou úmluvou. Tyto druhy byly srovnány s výčtem červeného seznamu druhé uvedené publikace, čímž byly vytaženy druhy Bernské úmluvy vyskytující se v Jihočeském regionu.

Informace o tom, zda je rostlina zvláště chráněna ve smyslu zákona č. 114/1992 Sb. a do jaké kategorie dle vyhlášky č. 395/1992 Sb. spadá, je obsažena v posledním sloupci uvedeného přehledu:

- §1 je zvláště chráněna ve smyslu zákona v kategorii „druhy kriticky ohrožené“
- §2 je zvláště chráněna ve smyslu zákona v kategorii „druhy silně ohrožené“
- §3 je zvláště chráněna ve smyslu zákona v kategorii „druhy ohrožené“
- není zvláště chráněna ve smyslu zákona

Na území Jihočeského kraje roste pouze šest rostlinných druhů chráněných Bernskou úmluvou. Jedná se o tyto druhy:

Latinské jméno	České jméno	Vyhláška č. 395/1992 Sb. k zákonu č. 114/1992 Sb.
<i>Botrychium matricariifolium</i>	Vratička heřmánkolistá	§1
<i>Cypripedium calceolus</i>	Střevíčník pantoflíček	§2
<i>Ligularia sibirica</i>	Popelivka sibiřská	§1
<i>Lindernia procumbens</i>	Pušťička rozprostřená	§1
<i>Minuartia smejkalii</i>	Kuřička Smejkalova	§2
<i>Trapa natans</i>	Kotvice plovoucí	§1

Všechny tyto druhy jsou chráněny i naší legislativou. *Minuartia smejkalii* (kuřička hadcová, syn.: k. Smejkalova), která jediná nebyla v původní vyhlášce č. 395 z roku 1992, byla doplněna novelizací z roku 2006, a to vyhláškou č. 175/2006 Sb.

F.4.2. Bezobratlí

Seznam zahrnuje 17 taxonů (ne druhů, protože jsou zahrnuty některé rody o více druzích) zahrnutých v kategorii přísně chráněné druhy, které se prokazatelně vyskytují na území Jihočeského kraje. Seznam těchto druhů je přiložen v Příloze č. 13.

Kromě přísně chráněných druhů obsahuje seznam Bernské úmluvy také tak zvané chráněné druhy živočichů, z nichž uvedené druhy se vyskytují i na území Jihočeského kraje:

Latinské jméno	České jméno	Poznámka k výskytu v jižních Čechách
<i>Lucanus cervus</i>	roháč obecný	Viz zvláště chráněné druhy dle zákona č. 114/1992
<i>Astacus astacus</i>	rak říční	V nižších polohách než následující druh, vytlačován invazními druhy (viz níže)
<i>Austropotamobius torrentium</i>	rak kamenáč	U nás je nepotvrzený výskyt v oblasti Šumavy potřebující další ověření
<i>Helix pomatia</i>	hlemýžď zahradní	Druh u nás není ohrožen. Mezinárodní ochrana je zaměřena především na země, kde slouží jako součást národní kuchyně.
<i>Margaritifera margaritifera</i>	perlorodka říční	Viz zvláště chráněné druhy dle zákona č. 114/1992
<i>Annelida</i>	kroužkovci	Viz Červená kniha

F.4.3. Obratlovci

Cílem úmluvy je ochrana volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin a jejich stanovišť, se zvláštním důrazem na ohrožené a zranitelné druhy, včetně zranitelných a ohrožených druhů stěhovavých.

Součástí Bernské úmluvy je Příloha č.II - Přísně chráněné druhy živočichů a Příloha č.III - Chráněné druhy živočichů. Seznam jednotlivých druhů vyskytujících se na území Jihočeského kraje je uveden v Příloze č. 13.

F.5. Druhy uvedené ve směrnici Rady č. 79/409/EHS o ptácích

Základem pro výběr druhů přílohy I směrnice o ptácích, které jsou vhodné pro určování kandidátů oblastí ochrany ptactva, byla analýza Šťastného et al. (2000). Ze 181 druhů a poddruhů přílohy I směrnice o ptácích se 58 druhů v ČR nevyskytuje (kategorie A) a z hodnocení lze vyřadit i druhy kategorií B a C, tj. 20 druhů vyskytujících se jen náhodně (méně než 10 výskytů za posledních 200 let) a 28 druhů vyskytujících se vzácně (nepravidelně). Pro posouzení vhodnosti pro určování kandidátů oblastí ochrany ptactva v ČR zbylo 75 druhů z kategorií D-I, z nichž po provedení analýzy zbylo pouze 40 druhů (Hora 2000).

Druhy, uvedené v příloze I, musí být předmětem zvláštních opatření, týkajících se ochrany jejich stanovišť, s cílem zajistit přežití těchto druhů a rozmnožování v jejich areálu rozšíření. V této souvislosti musí být brány v úvahu:

- a) druhy ohrožené vyhubením
- b) druhy citlivé vůči specifickým změnám na jejich stanovišti
- c) druhy pokládáné za vzácné s ohledem na málo početné populace nebo prostorově omezené místní rozšíření,
- d) ostatní druhy vyžadující zvláštní pozornost z důvodů specifického charakteru jejich stanoviště

Trendy a kolísání početnosti populací musí být zohledněny jako podklady pro hodnocení.

Přehled druhů vyskytujících se v Jihočeském kraji a uvedených v Příloze I je shrnut v následující tabulce:

České jméno	Latinské jméno
Bukač velký	<i>Botaurus stellaris</i>
Bukáček malý	<i>Ixobrychus minutus</i>
Čáp bílý	<i>Ciconia ciconia</i>
Čáp černý	<i>Ciconia nigra</i>
Kolpík bílý	<i>Platalea leucorodia</i>
Kvakoš noční	<i>Nycticorax nycticorax</i>
Volavka bílá	<i>Egretta alba</i>
Volavka červená	<i>Ardea purpurea</i>
Volavka stříbřitá	<i>Egretta garzetta</i>
Husa běločelá	<i>Anser albifrons</i>
Husa polní	<i>Anser fabalis</i>
Husa velká	<i>Anser anser</i>
Kopřivka obecná	<i>Anas strepera</i>
Lžičák pestrý	<i>Anas clypeata</i>
Polák malý	<i>Aythya nyroca</i>
Zrzohlávka rudozobá	<i>Netta rufina</i>
Luňák červený	<i>Milvus milvus</i>
Luňák hnědý	<i>Milvus migrans</i>
Moták lužní	<i>Circus pygagrus</i>
Moták pilich	<i>Circus cyaneus</i>
Moták pochop	<i>Circus aeruginosus</i>
Orel křiklavý	<i>Aquila pomarina</i>
Orel mořský	<i>Haliaeetus albicilla</i>
Sokol stěhovavý	<i>Falco peregrinus</i>
Včelojed lesní	<i>Pernis apivorus</i>

Jeřábek lesní	<i>Bonasa bonasia</i>
Tetřev hlušec	<i>Tetrao urogallus</i>
Tetřívka obecná	<i>Tetrao tetrix</i>
Chřástal kropenatý	<i>Porzana porzana</i>
Chřástal malý	<i>Porzana parva</i>
Chřástal polní	<i>Crex crex</i>
Jeřáb popelavý	<i>Grus grus</i>
Pisila čáponohá	<i>Himantopus himantopus</i>
Tenkozobec opačný	<i>Recurvirostra avosetta</i>
Racek černohlavý	<i>Larus melanocephalus</i>
Rybák obecný	<i>Sterna hirundo</i>
Rybák černý	<i>Chlidonias niger</i>
Kalous pustovka	<i>Asio flammeus</i>
Kulíšek nejmenší	<i>Glaucidium passerinum</i>
Puštík bělavý	<i>Strix uralensis</i>
Sýc rousný	<i>Aegolius funereus</i>
Výr velký	<i>Bubo bubo</i>
Lelek lesní	<i>Caprimulgus europaeus</i>
Ledňáček říční	<i>Alcedo atthis</i>
Datel černý	<i>Dryocopus martius</i>
Datlík tříprstý	<i>Picooides tridactylus</i>
Strakapoud bělohřbetý	<i>Dendrocopos leucotos</i>
Strakapoud prostřední	<i>Dendrocopos medius</i>
Žluna šedá	<i>Picus canus</i>
Lejsek bělokrký	<i>Ficedula albicollis</i>
Lejsek malý	<i>Ficedula parva</i>
Pěnice vlašská	<i>Sylvia nisoria</i>
Rákosník tamaryškový	<i>Acrocephalus melanopogon</i>
Skřivan lesní	<i>Lullula arborea</i>
Slavík modráček	<i>Luscinia svecica</i>
Ťuhák obecný	<i>Lanius collurio</i>

F.6. Druhy zvěře dle zákona o myslivosti

Lov jako jedna ze součástí myslivosti provází člověka již od pravěku - cca 1,6-2,8 milionu let. Úspěšný lov se neobešel bez důkladné znalosti přírody a to nejen kořisti a jejího způsobu života, ale i celého prostředí. Ekonomická závislost (přežití člověka) na výsledcích lovu s sebou nesla nutnost ochrany lovených druhů i jejich biotopů. Tato „ochranářská“ tradice se dlouhodobě udržovala, i když lov - obstarávání zvěřiny postupně ztrácel hospodářský význam. Již od starověku lov nesloužil pouze jako zdroj zvěřiny nebo ochrana před nebezpečnými živočichy, ale byla to i zábava popř. sport (štvanice, sokolnictví, apod.).

Ve středověké Evropě byl lov výsadou vyšších vrstev, zejména feudálů. S jejich přibývajícím mocí se zvětšovala okázalost lovu, cena a ozdobnost loveckého vybavení, byly vytvářeny rozličné užitkové a ozdobné předměty s loveckou tematikou či stavby související s lovem a začala se budovat specializovaná lovecká zařízení – bažantnice, obory. Od 9.-10.st. se vytvářel zvláštní stav, jehož povinností bylo pečovat o lesy a zvěř (lovčí, lovci, lesní, hajní...). Dodnes užívaný výraz myslivec je z našich zemí písemně doložen z roku 1474. Nejstaršími dokumenty, které se zabývají ochranou živočichů a zvěře v našich zemích, jsou různá nařízení (např. kapitoly 46-59 zákoníku Karla IV. Majestas Carolina z r. 1355, dekret krále Zikmunda z r. 1496 k ochraně zvěře v královských lesích, lovecké instrukce císaře Maxmiliána z r. 1568, nařízení českého sněmu z r. 1573, které pojednává i o hájení a dobách lovu, lovecký řád Josefa II. z r. 1780). Tato neměla za hlavní cíl vlastní ochranu živočichů, ale usměrněný lov „užitkové“ zvěře, zajištění loveckých příležitostí popř. i ochranu obyvatelstva a jejich majetku. Pravděpodobně i nařízení Schwarzenberků o ochraně medvědů, divokých prasat a jelenů, výstavba bobrovny a reintrodukce bobrů do volné přírody (18.st.) byla vedena loveckými a ekonomickými zájmy.

Některé historické způsoby lovu jsou z dnešního hlediska nepřijatelné. Ale v 17.a 18.st. se začala vytvářet myslivecká morálka a soubor etických loveckých zásad, které se postupně prosazovaly a dodnes jsou základem mysliveckých tradic. V 19.a 20.st. již můžeme mluvit o myslivosti jako odborné činnosti zaměřené na chov, zvyšování kvality, lov a péči o zvěř včetně jejího biotopu. Roku 1870 byl přijat první zákon, který se věnoval ochraně živočichů na našem území (Zákon zemský pro království České, daný o ochraně několika druhů zvířat zeměvzdělání užitečných). Ochranu zvěře zajišťovala i myslivecká legislativa (honební zákony z let 1866, 1883, 1895 a 1912).

Již v minulosti byla v našich zemích vlivem hospodářské činnosti člověka, zejména zemědělství, výrazně přetvořena krajina. V souvislosti s úbytkem lesů a obděláváním pozemků byly u nás vyhubeny řady druhů zvířat (pratur, zubr, velké šelmy), ale také úspěšně introdukovány druhy jiné. Pravděpodobně od 13.st. byl chován králík divoký, za Karla IV. byl vysazen bažant kolchidský, v 15.st. daněk skvrnitý, muflon a sika japonský v 19.st., ondatra pižmová začátkem 20.st. Tzv. kulturní krajina první poloviny 20.st. se vyznačovala množstvím vodních zdrojů, pestrou mozaikou relativně malých obdělávaných ploch protkaných polními cestami, mezemi a remízky. Dostatek různorodé potravy a krytu svědčil rozvoji chovu a lovu drobné zvěře – koroptve polní, zajíce polního, králíka divokého, bažantů i kachen. Hojný byl výskyt i lov holuba hřivnáče, křepelek, sluk, kvícal, jeřábků, tetřívků aj. Intenzivně se loví i dravci. Spárkatá zvěř ve srovnání s dneškem nedosahovala současných stavů,

daňčí, mufloní, sičí a černá zvěř byla chována zejména v oborách. Ve druhé polovině 20.st. rozvoj zemědělské techniky a její intenzivní využití vedlo k velkoplošnému hospodaření. Ničením potoků, tůní, mokřadů, likvidací polních cest a mezí byly zničeny i možnosti úkrytu a orientace zvěře a jiných živočichů. Nadměrné užívání pesticidů a dalších prostředků k ochraně zemědělských kultur vedlo k hynutí hmyzu a následně na nich závislých živočichů (např. koroptví kuřata) popř. ke zhoršování jejich zdravotního stavu. Zvyšuje se stav lišek a kun, zejména kuny skalní. Extrémní úbytek drobné zvěře v poslední třetině 20.st. obrátil pozornost myslivecké veřejnosti na chov a lov zvěře spárkaté, jejíž stavy narůstají. Výstavba dálničních koridorů a celkové dopravní zatížení mají negativní vliv na zvěř a rovněž zejména větší druhy zvěře jsou nebezpečné při střetnutí s automobily.

V současnosti se projevuje snaha o snížení stavů spárkaté zvěře. Nedaří se to u zvěře černé, které vyhovuje současné velkoplošné pěstování zemědělských plodin a lov je vzhledem k jejímu způsobu života problematický. Nadále stagnují stavy drobné zvěře, ale zvýšil se početní stav dravců. Probíhá záchranný program na odchov tetřeva hlušce. Existuje stabilní populace rysa.

Od 1.7.2002 nabyl účinnosti zákon č.449/2001 Sb., o myslivosti a podle něj vlastníci honebních pozemků uváděli stávající honitby do souladu s tímto zákonem nebo navrhovali honitby nové. Ke konci mysliveckého roku 2002 tj. k 31.3.2003 (myslivecké hospodaření se tradičně plánuje a vykazuje za období mysliveckého roku, který začíná 1.4. a končí 31.3. následujícího roku) skončila platnost smluv o pronájmu honiteb. V druhé polovině mysliveckého roku 2002 a v roce 2003 došlo k reorganizaci státní správy myslivosti (zrušení okresních úřadů, vznik pověřených obcí...), k dávání honiteb do souladu se zákonem, ke vzniku nových honiteb, ke zcela novému stanovení normovaných stavů zvěře v honitbách, k novým pronájmům honiteb a v souvislosti s tím i ke mnoha sporům.

Zákon č. 449/2001 stanovuje druhy zvěře, které nelze lovit podle mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána a které byly vyhlášeny ve Sbírce zákonů nebo ve Sbírce mezinárodních smluv) nebo druhy zvěře, které jsou zvláště chráněnými živočichy podle zvláštních právních předpisů) a nebyla-li k jejich lovu povolena výjimka podle těchto předpisů:

savci:		Výskyt v Jihočeském kraji
bobř evropský	<i>(Castor fiber)</i>	ne
kočka divoká	<i>(Felis silvestris)</i>	ne
los evropský	<i>(Alces alces)</i>	ano
medvěd hnědý	<i>(Ursus arctos)</i>	ne
rys ostrovid	<i>(Lynx lynx)</i>	ano
vlk euroasijský	<i>(Canis lupus)</i>	ne
vydra říční	<i>(Lutra lutra)</i>	ano
ptáci:		
čírka modrá	<i>(Anas querquedula)</i>	ano
čírka obecná	<i>(Anas crecca)</i>	ano
havran polní	<i>(Corvus frugilegus)</i>	ano
holub doupňák	<i>(Columba oenas)</i>	ano
jeřábek lesní	<i>(Bonasa bonasia)</i>	ano

---

jestřáb lesní	<i>(Accipiter gentilis)</i>	ano
káně lesní	<i>(Buteo buteo)</i>	ano
káně rousná	<i>(Buteo lagopus)</i>	ano
kopřivka obecná	<i>(Anas strepera)</i>	ano
kormorán velký	<i>(Phalacrocorax carbo)</i>	ano
koroptev polní	<i>(Perdix perdix)</i>	ano
krahujec obecný	<i>(Accipiter nisus)</i>	ano
krkavec velký	<i>(Corvus corax)</i>	ano
křepelka polní	<i>(Coturnix coturnix)</i>	ano
lžičák pestrý	<i>(Anas clypeata)</i>	ano
moták pochop	<i>(Circus aeruginosus)</i>	ano
poštolka obecná	<i>(Falco tinnunculus)</i>	ano
racek chechtavý	<i>(Larus ridibundus)</i>	ano
raroh velký	<i>(Falco cherrug)</i>	ne
sluka lesní	<i>(Scolopax rusticola)</i>	ano
sojka obecná	<i>(Garrulus glandarius)</i>	ano
sokol stěhovavý	<i>(Falco peregrinus)</i>	ano
tetřev hlušec	<i>(Tetrao urogallus)</i>	ano
tetřívek obecný	<i>(Lyrurus tetrix)</i>	ano
volavka popelavá	<i>(Ardea cinerea)</i>	ano
výr velký	<i>(Bubo bubo)</i>	ano

F.7. Migrace živočichů a fragmentace krajiny

Informace o migraci živočichů byly převzaty z ÚP VÚC Jihočeského kraje.

Volná migrace živočichů (tedy pohyb na delší vzdálenosti mimo původní okrsky) se v současné, člověkem silně pozměněné, krajině stává velmi problematickou. Krajina a tedy i vhodné biotopy živočichů jsou činností člověka (především stavbou dopravních komunikací, obytných souborů, průmyslových areálů atd.) fragmentovány do stále menších a izolovanějších celků. Krajinné celky (biotopy) se dělí vytvářením bariér na dílčí části, které postupně ztrácejí potenciál k vykonávání původních funkcí. Proces fragmentace v sobě tedy zahrnuje postupné snižování kvality. Jednotlivé fragmenty („ostrovky“) původního stanoviště jsou zpravidla oddělené většími plochami nepříznivého prostředí, které mohou představovat pro některé druhy organismů bariéry. Proces fragmentace tedy zahrnuje nejen dělení krajiny, ale také populací, které v ní žijí. Obecně patří fragmentace k nejvýznamnějším problémům, které negativně ovlivňují charakter krajiny a populace volně žijících živočichů.

Migrace živočichů, tedy daleké přesuny mimo původní domovské okrsky, a problematika fragmentace krajiny spolu úzce souvisí. Volně žijící živočichové se v krajině pohybují z mnoha důvodů (př. potrava, přemnožení, zničení životního prostředí, rušení, výskyt predátorů, rozmnožování atd.). Jakékoli přerušení těchto migračních toků výskytem nějaké bariéry může mít tedy pro takto izolované populace závažné následky.

Soubor vlivů působící na izolované populace bývá označován jako tzv. „ostrovní efekt“. U malých izolovaných populací může docházet dlouhodobě ke genetickým problémům (větší výskyt příbuzenského rozmnožování (inbreeding), větší pravděpodobnost vzniku škodlivých mutací atd.), obecně se u těchto populací snižuje schopnost přizpůsobování se rušivým vlivům a změnám životního prostředí. Izolované populace jsou tedy oproti propojeným populacím více náchylné k jakýmkoli výkyvům prostředí, přechodně zhoršeným podmínkám nebo přírodním katastrofám.

Citlivost druhů k fragmentaci

Jednotlivé druhy živočichů jsou k dopadům fragmentace svých biotopů různě citlivé. Zhodnocení dopadů pro konkrétní druhy nebo populace je ale velmi složitý problém, který by vyžadoval rozsáhlé výzkumy v této oblasti. Obecně lze říci, že druhy s omezenou pohyblivostí, druhy s požadavky na rozsáhlý životní prostor (velcí savci) nebo druhy se silnou závislostí na určitý typ prostředí jsou ztrátou nebo izolací biotopu nejvíce postiženi. Zásadní jsou zde vždy konkrétní podmínky, ve kterých se daný druh nachází, tzn. současný stav dané populace, stav využitelného prostředí a typ a vlastnosti bariéry, která druh nebo populaci omezuje.

Rizikové aktivity

V současné době jsou hlavními rizikovými aktivitami, které způsobují fragmentaci krajiny:

- 1) Zemědělství – např. rozsáhlé chemicky ošetřované monokultury bez plevelů, vznikající pastevní areály, oplocování pozemků atd.
- 2) Průmysl – výstavba průmyslových areálů (často mimo stávající intravilány obcí), těžba nerostných surovin atd.
- 3) Výstavba obytných souborů a doprovodné infrastruktury - individuální objekty i celá satelitní města, obchodní zóny atd. (často mimo stávající intravilány obcí). Obecně

problém nové výstavby nespočívá pouze ve vlastních objektech, ale ve veškeré infrastruktuře, kterou s sebou do krajiny přináší.

4) Dopravní infrastruktura – výstavba nových dálnic, silnic a železnic.

Dopravní komunikace jako bariéry

Nejzávažnější fragmentační účinek je přisuzován dopravním stavbám (především dálnicím a rychlostním silnicím). Je to především proto, že bariéry tvořené komunikacemi mají charakter dlouhých linií, které zvěř nemůže žádným způsobem obejít. Fragmentace krajiny a tedy i populací druhů, které jí obývají, není jediným negativním vlivem dopravy na volně žijící živočichy.

Dopady dopravy na populace živočichů

Z hlediska dopadů dopravních komunikací bývají jako nejvíce závažné označovány:

- 1) Ztráta biotopu
- 2) Fragmentace biotopu
- 3) Mortalita způsobena kolizemi s dopravními prostředky
- 4) Disturbance a znečištění (chemické znečištění – výfukové plyny, silniční prach, sůl atd., osvětlení a vizuální rušení, hluk a vibrace)

Celkový bariérový účinek konkrétní komunikace je dán kombinací zmíněných negativních dopadů dopravy - fyzickou nepřekonatelností cesty (celkové technické řešení komunikace - svodidla, ploty, příkopy atd.), intenzitou provozu spolu s mortalitou a disturbancemi (hluk, znečištění atd.). Jednotlivé negativní dopady a tedy i celkový bariérový efekt je možné zmírnit pomocí různých optimalizačních opatření (migrační objekty, plocení atd.).

Z hlediska dopadů fragmentace vlivem dopravních staveb na populace živočichů je pozornost věnována především některým druhům velkých (jelen, rys, los) a středních savců (vydra, jezevec atd.), kteří svým způsobem života patří mezi potenciálně nejvíce ohrožené druhy zvířat.

Zhodnocení výskytu živočichů a hlavních migračních cest

Jihočeský kraj zahrnuje rozsáhlé území s rozmanitými přírodními podmínkami. Hornaté oblasti Šumavy, Blanského lesa a Novohradských hor v jižní části kraje představují zachovalou, řídko osídlenou krajinu, která je vhodným prostředím pro výskyt řady druhů velkých savců. Specifickým prostředím jsou rybníční pánve Třeboňska a Českobudějovicka. Severní polovina území má převážně pahorkatinný charakter. Krajinu zde tvoří mozaika menších lesů a zemědělské krajiny, převažuje zde venkovský typ osídlení. Větší lesní celky se objevují pouze v oblasti mezi Tábořem, Českými Budějovicemi, Pískem a dále na sever podél Vltavy a v oblasti kolem Nové Bystrice (Česká Kanada).

Z hlediska rozšíření a migrací velkých savců je Jihočeský kraj územím, které zasluhuje z celorepublikového pohledu mimořádnou pozornost. Významná část kraje je trvale osídlena jelenem, pro rysa je oblast Jihočeského kraje centrem areálu jeho rozšíření. Jihočeská populace představuje základ výskytu druhu v ČR (cca 80% počtu všech jedinců). Na území kraje žije jediná trvalá populace losa. Kromě severozápadní části území je celý kraj osídlen populací vydry říční. I pro tento druh je Jihočeský kraj

(zejména okres Jindřichův Hradec) základem české populace tohoto druhu. Dále je popsáno rozšíření a migrace jednotlivých významných druhů velkých savců na území kraje.

Charakter výskytu významných druhů savců

Na území kraje byly zhodnoceny následující významné druhy savců:

Jelen evropský (*Cervus elaphus*)

Trvalá populace tohoto druhu obývá především jižní polovinu kraje. Centrem rozšíření jsou lesnaté horské oblasti Šumavy, jejího podhůří, Blanského lesa a Novohradských hor, lesnaté části Třeboňska a oblasti tzv. České kanady. Na většině ostatního území se jelen vyskytuje nepravidelně.

V severních částech kraje má tedy výskyt jelena převážně migrační charakter, přičemž zde nelze identifikovat žádné nadregionálně významné stálé migrační cesty. Tím však není nijak snížen význam rozptýlených migračních přesunů, které zajišťují přirozenou výměnu jedinců mezi dalšími oblastmi stálého rozšíření jelena (Brdy, Českomoravská vysočina) ale i udržování trvalé rozptýlené přítomnosti druhu v krajině pahorkatinného charakteru. S migracemi jelena je tedy nutné počítat na území celého Jihočeského kraje.

Rys ostrovid (*Lynx lynx*)

Trvalý výskyt rysa je vázán na rozsáhlé lesnaté oblasti, rozšíření tedy přibližně kopíruje rozšíření jelena s tím, že jelen se navíc trvale vyskytuje v oblasti Jindřichohradecka a Dačicka (České Kanady). Jihočeská populace rysa byla obnovena díky úspěšným reintrodukčním projektům v Bavorském lese a na Šumavě v 80. letech minulého století. Rys obsadil nejen území horských lesů podél jižní a jihozápadní hranice, ale pronikl i hluboko do českého vnitrozemí. Stálá populace vznikla například v Brdech, kde bylo opakovaně prokázáno rozmnožování rysů.

V intenzivněji využívané pahorkatinné krajině nenalezl však zpravidla rys podmínky pro trvalou existenci a to zejména díky ilegálnímu lovu, který zcela eliminuje přirozený přírůstek populace. Na řadě míst tak vznikající stálá populace zanikla dříve, než mohlo dojít k její stabilizaci. Tento vývoj je patrný i na ostatním území ČR, kde se díky migracím rysy objevili (dvě oblasti na Českomoravské vrchovině, Labské pískovce a další).

Stejně jako jelen nemá na území Jihočeského kraje ani rys žádné územně jednoznačně definovatelné migrační cesty. Údaje o výskytu však dokládají, že s náhodnými migracemi rysů je nadále třeba počítat i v severních a východních částech kraje.

Los (*Alces alces*)

V průběhu minulých padesáti let začal tento druh díky migrací zvířat z Polska opětovně osídlovat území České republiky. Stálá populace losa se v průběhu těchto migrací vytvořila právě v oblasti jižních Čech. V současné době žije los v okolí Lipenské vodní nádrže a v oblasti Třeboňska, mezi oběma oblastmi existuje fungující migrační propojení. Současná populace losa čítá pravděpodobně pouze 20 - 30 jedinců. Její další osud je závislý především na vlivu liniových dopravních bariér, které brání migračním přesunům losů. Vyloučen však není ani vliv ilegálního lovu jedinců pro zvěřinu.

Do oblasti Třeboňska se jednotlivá zvířata dostávají patrně nejčastěji od severovýchodu (z oblasti Českomoravské vysočiny) a ze severu (Voticko, lesnaté oblasti podél Vltavy). Zároveň bylo v nedávné minulosti prokazatelně zastiženo několik jedinců, pohybujících se od oblasti trvalého výskytu severním nebo severozápadním směrem. Lze se domnívat, že jde o jedince původem z jihočeské populace, nelze však vyloučit ani polský původ těchto zvířat. Pravidelně pronikají losi z oblasti Třeboňska na Táborsko, několik pozorování z posledních let pochází z okolí údolní nádrže Orlík z oblasti Brd. Je tedy zřejmé, že s intenzivnějšími migracemi je nutné počítat především mezi Třeboňskem a Českomoravskou vrchovinou (Pelhřimovsko), a dále v širší oblasti mezi Třeboňskem a Táborskem. Tyto směry jsou také významné z hlediska přísunu nových zvířat z Polska. Náhodný výskyt migrujících jedinců však není možné vyloučit ani v ostatních částech kraje.

Vydra říční (*Lutra lutra*)

Vydra obývá v současné době již prakticky celé území Jihočeského kraje. Ještě na počátku devadesátých let neobývala vydra Strakonicko, Blatensko ani okolí Orlické přehrady. Severozápadní okraj areálu rozšíření se však v posledních letech posunuje dále k západu, takže dnes se vydra dostává až k oblasti Brd. S výskytem a migracemi vydry je tedy nutné počítat na celém území kraje, přitom zvláštní pozornost je nutné věnovat především oblasti Třeboňska. Díky příznivým podmínkám vytváří vydra v této oblasti stabilní a dlouhodobě prosperující populaci, která je základem trvalé existence druhu u nás.

Ostatní druhy

Území Jihočeského kraje je s výjimkou zastavěných území plošně osídleno dalšími druhy velkých a středně velkých savců – prasetem divokým, srncem obecným, liškou obecnou a jezevcem obecným.

Přehled významných migračních směrů a hlavních bariér

Z výše uvedeného popisu situace je zřejmé, že území Jihočeského kraje je z velké části využíváno velkými savci rovnoměrně. S výjimkou losa zde u ostatních druhů nejsou žádné jednoznačně identifikovatelné migrační cesty, a tedy ani „úzká hrdla“, kde může i málo významný zásah migrační cestu přerušit. Tento fakt však nijak nesnižuje význam oblasti z hlediska migrací. Podmínky pro plošné migrace je naopak třeba do budoucna uchovat, neboť právě tyto podmínky vytvářejí z tohoto regionu pro velké savce nejvýznamnější oblast v rámci celé ČR.

Na území kraje dosud neexistují žádné nepřekonatelné liniové bariéry (dálnice, rychlostní silnice), nové stavby jsou však již v přípravě. Při jejich realizaci je proto nezbytné dbát maximální pozornost na zachování jejich průchodnosti. Dále jsou popsány identifikovatelné migrační cesty užívané losem. Jak bylo zmíněno výše, pro ostatní druhy vymezitelné migrační cesty nebo směry neexistují.

Hlavní migrační směry:**1) Okolí Lipna – Novohradské hory – Třeboňsko**

V této oblasti probíhají pravidelné migrace losů mezi oblastmi výskytu na pravém břehu Lipna a na Třeboňsku. Jelen a rys se zde vyskytují pravidelně. Jde o součást nadregionálně významné cesty spojující horské oblasti na severu a severovýchodě ČR (Orlické hory, Kralický Sněžník, Jeseníky) přes Českomoravskou vrchovinu a Třeboňsko s oblastí Šumavy.

2) Třeboňsko – Dačicko – oblast Javořice

Jde o směr příležitostných migrací rysa s oblasti centrálního výskytu do oblasti Jihlavských vrchů. Pravidelné jsou zde i migrace jelenů

3) Třeboňsko – Jindřichohradecko – dál směr Jihlava – Havlíčkův Brod - Jeseníky

Součástí nadregionálně významné migrační cesty spojující horské oblasti na severu a severovýchodě ČR (Orlické hory, Kralický Sněžník, Jeseníky) přes Českomoravskou vrchovinu a Třeboňsko s oblastí Šumavy. Jde o existenčně významnou cestu pro populaci losa na Třeboňsku a v okolí Lipna, protože právě tudy probíhají nejčetnější migrace losů z Polska do jižních Čech. I v současné době je tato cesta významná i jako migrační směr šíření rysa z oblasti Šumavy do českého vnitrozemí, tedy opačným směrem od jihu na severovýchod. Opodstatněnost této teorie dokládá řada údajů o výskytu rysa na území oblasti Javořické vrchoviny tak i v oblasti Žďárských vrchů. Tato cesta je dosud na území Jihočeského kraje zcela průchodná, bariérou je zde až dálnice D1 na území kraje Vysočina

4) Třeboňsko – Veselí nad Lužnicí – Tábořsko – dál na Voticko nebo na Příbramsko (oblast Brd)

Jde o oblast četných migrací losů. Pravděpodobné jsou jak migrace zvířat původem z třeboňské populace, tak migrace jedinců přicházejících z Polska. Četné jsou zde i údaje o výskytu rysa a jelena

Kategorizace území z hlediska migrace zvěře

Dle Metodické příručky k zajišťování průchodnosti dálničních komunikací pro volně žijící živočichy (Hlaváč et Anděl, 2001) je území kraje zde rozděleno do pěti kategorií podle svého významu z hlediska migrace. Jednotlivé kategorie a jejich charakteristika je uvedena v následující tabulce.

Kategorizace území Jihočeského kraje z hlediska průchodnosti pro volně žijící živočichy:

kategorie		charakteristika
I	oblasti mimořádného významu	rozsáhlé lesní komplexy s trvalým výskytem jelena rýsa nebo losa, dále významné koridory opakovaných migrací losa
II	oblasti zvýšeného významu	zachovalé oblasti s mozaikovitou krajinou a dostatečnou lesnatostí, obvykle s pravidelným výskytem jelena a občasným výskytem rýsa, oblasti náhodných výskytů losa
III	oblasti významné	oblasti s přechodného výskytu jelena a náhodným výskytem rýsa
IV	oblasti méně významné	oblasti se silnými antropogenními vlivy, hustě osídlené, s výskytem srnce a prasete divokého
V	oblasti bezvýznamné	intravilány měst a průmyslové aglomerace, bez výskytu velkých savců

Území kraje spadá do I. a II. kategorie, tedy do oblastí mimořádného a zvýšeného významu. Oblast I. kategorie pokrývá celou jižní část území. Kategorie IV. a V se nachází jen v okolí Českých Budějovic.

Na základě uvedených skutečností lze konstatovat, že území Jihočeského kraje je z hlediska migrace zvěře velmi významné a je proto třeba této problematice věnovat zvýšenou pozornost.

F.8. Záchranné programy a záchranné stanice pro handicapované živočichy

Specifickým nástrojem péče o zvláště chráněné druhy jsou záchranné programy, podle nichž se uskutečňují zvláštní režimy ochrany a péče, jako např. záchranné chovy, posilování populací, repatriace druhů a podle možností i přenosy jedinců druhů z ohrožených stanovišť.

Legislativně jsou záchranné programy pro zvláště chráněné druhy zakotveny v § 52 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Z téhož paragrafu vyplývá, že záchranné programy zajišťují státní orgány ochrany přírody. Z dalších ustanovení zákona vyplývá, že pro druhy kriticky ohrožené je tímto orgánem ministerstvo životního prostředí, pro druhy silně ohrožené a druhy ohrožené jsou tímto orgánem krajské úřady nebo správy národních parků a chráněných krajinných oblastí. Vypracované záchranné programy výše zmíněné orgány státní správy také schvalují.

Každý záchranný program musí projít schvalovacím řízením. Po odborné stránce jsou záchranné programy zaštitěny tzv. poradním sborem, složeným ze zástupců státní ochrany přírody, odborníků na daný druh nebo skupinu druhů, zástupců oblastí, kde se druh vyskytuje, a dalších zainteresovaných stran (nevládní organizace apod.). Poradní sbor se pravidelně schází, navrhuje účinná opatření a hodnotí postup realizace záchranného programu. Vstupní a závěrečnou oponenturu zajišťuje odborné pracoviště ochrany přírody pověřené MŽP, zpravidla Agentura ochrany přírody a krajiny ČR ve spolupráci s vědeckými institucemi a dalšími pracovišti ochrany přírody.

Cílem těchto programů je záchrana zvláště chráněných druhů před vyhnutím nebo snížení stupně jejich ohrožení. Záchranné programy jsou chápány jako soubor všech opatření nezbytných ke znovuvytvoření životaschopné populace ohrožených druhů. Moderní záchranné programy kombinují ochranu *ex situ* (např. záchranné chovy a vypouštění) s ochranou *in situ*, jejímž základem je především ochrana biotopů příslušného druhu..

V následující tabulce uvádíme přehled záchranných programů schválených a připravovaných v České Republice. Zvýrazněny jsou záchranné programy týkající se druhů, které se nalézají v jižních Čechách.

ROSTLINY		ŽIVOČICHOVÉ	
Schválené	Připravované	Schválené	Připravované
<i>Matizma bahenní</i>	Hořec jarní	Tetřev hlušec	Sysel obecný
<i>Rdest dlouholistý</i>	Rod Kuřička	Perlorodka říční	<i>Drop velký</i>
	<i>Sinokvět chrpovitý</i>		<i>Hnědásek chrastavcový</i>
	<i>Hvozdík písečný český</i>		<i>Hnědásek osíkový</i>
	Hořeček český		<i>Jasoň dymnivkový</i>
	Plavín štítnatý		<i>Okáč jilkový</i>
	Šídatka ostnovýtrusá		Bobr evropský*
	Švihlík krutíklas		Vydra říční*
	Koniklec jarní		Rys ostrovid**
	<i>Vstavač trojzubý</i>		Vlk obecný**
	Vratička mnohoklánná		<i>Medvěd hnědý**</i>

	<i>Včelník rakouský</i>		Sokol stěhovavý
			<i>Raroh velký</i>

*...Jedná se o záchranné programy typu tzv. programů péče pro bobra evropského (*Castor fiber*) a vydru říční (*Lutra lutra*), které stanoví pravidla pro ochranu a hospodaření s těmito konfliktními druhy tak, aby bylo zajištěno jejich zachování při udržení vlivu druhu na hospodářské zájmy člověka na přijatelné úrovni.

**...Rys ostrovid, vlk obecný a medvěd hnědý mají společný program pro velké šelmy.

F.8.1. Záchrané programy rostlin

V současné době jsou schváleny dva (rdest dlouholistý a matizna bahenní), ani jeden z druhů se nevyskytuje v Jihočeském kraji. Z připravovaných programů se Jihočeského kraje týkají tři programy: ZP pro plavín štítnatý, ZP pro hořec jamní a ZP pro hořeček mnohotvarý český. Tyto programy jsou zatím pouze v rukopisech a v současné době probíhá jejich doplňování a připomínkování.

F.8.2. Záchrané programy živočichů

V následující tabulce uvádíme přehled projektů aktivní podpory ohrožených živočichů, které byly realizovány na území Jihočeského kraje. Údaje jsme čerpali z publikace: Tereza Kumstátová, Petra Nová a Pavel Marhoul (2005): Hodnocení projektů aktivní podpory ohrožených živočichů v České republice, Praha: 1-432

Přehled projektů aktivní podpory ohrožených živočichů v Jihočeském kraji:

Název projektu	Realizátor	Rok	Lokalita	Náplň projektu
Záchraný program perlorodky říční	Jaroslav Hruška	1983-	Celá ČR	Aktivní ochrana, průzkum lokalit
Vypouštění ohniváčka rdesnového (<i>Lycaena helle</i>) na Šumavu	-		Šumava	Transfer ohniváčka do nové oblasti
Opakované transfery bělopáska tavolníkového (<i>Neptis rivularis</i>)	-		Českobudějovicko, oblast horní Vltavy	Transfer motýlů z třeboňské populace
Ochrana a racionální využití genofondu mravenců rodu <i>Formica</i> v České republice	Tým spoluředitelů z Okresního výboru ČSOP Prachatice	1985-1990	Několik lokalit v ČR	Mapování lesních mravenců, provoz modelového zařízení, studie změn stanovištních podmínek, ověřování využití lesních mravenců v biol. boji proti bekyni mnišce, záchranné transfery, semináře, školení, besedy apod.
Záchrana	NATURE –	1992-1994	PP Poušť	Management.

genofondu mravenců rodu <i>Formica</i> při současném vytváření podmínek k zvyšování biologické stability lesních porostů	management, aktivní ochrana přírody, Volary		Boubínské pohoří Ochranné pásmo NPP Blanice	práce prováděné v PP Poušť pro ochranu komplexu hnízd lesních mravenců, zřízení a sledování pokusných ploch Stání a Roblovka, řízená podpora komplexu hnízd lesních mravenců v ochranném pásmu NPP Blanice
Vypouštění ohrožených druhů ryb – Jelce jesen	ČRS, JÚS, Boršov nad Vltavou; Střední rybářská škola a Vyšší odborná škola vodního hospodářství a ekologie, Vodňany	1998-2003	Jihočeský kraj	Opětovné zarybnění vybraných vodních toků jelcem jesenem
Chov jelce jesena - Kaplice	ČRS, JÚS, Boršov nad Vltavou; místní organizace Kaplice	(1990)-2004-	Rybníky v k.ú. Kaplice, Jihočeský kraj	Chov v rybnících a na sádkách v Kaplici
Záchranný chov střevle potoční - Kapelunk	Petr Lebeda Malonty	1993-	Rybník Kapelunk, k.ú. Pohoří na Šumavě	Cílem je zvyšování početního stavu střevle potoční pomocí chovu v rybníku Kapelunk, detailní evidence chovu
Vypouštění ohrožených druhů ryb – střevle potoční	JÚS, ČRS, Boršov nad Vltavou	2003	Jihočeský kraj	Vysazení střevle do revírů, odkud vymizela v minulosti
Chov střevle potoční - Pivonice	ČRS; místní organizace Kaplice	(1990)-2004-	Rybníky Pivonice a Uhlíště, k.ú. Pivonice	Chov střevlí a následné vysazování do toků v povodí Malše
Vypouštění ohrožených druhů ryb – záchranný chov mníka jednovousého	ČRS, JÚS, Boršov nad Vltavou; ČRS MO Husinec	2000-	Jihočeský kraj	Záchranný chov sloužící především k zarybňování jihočeských rybníků
Úprava vodní plochy pro obojživelníky	ZO ČSOP Písek II	2002	Zlivice, okr. Písek	Obnovení zanedbaného rybníčka
Sledování a ochrana obojživelníků severně od Písku	ZO ČSOP Písek II	2003	Písek, okolí	Zjišťování výskytu v území
Stabilizace populace hohola severního (<i>Bucephala clangula</i>) v Jižních Čechách	M. Bouchner	1975-2000	CHKO Třeboňsko	Vyvěšování budek, umělý odchov a zpětné vypouštění mláďat
Hnízdní biologie hohola severního na Třeboňsku	L. Městsková, P. Musil, J. Cepák	2000 -2003	CHKO Třeboňsko	Cílem bylo zjistit faktory ovlivňující osazení budek, úspěšnost hnízdění

				v budkách
Záchranný program tetřeva hlušce na období 1998-2007		1998-2007	ČR	Chov tetřeva hlušce a jeho reintrodukce, telemetrické pozorování
Sledování a ochrana čápa bílého a černého (i volavky popelavé na okrese Tábor	ZO ČSOP Sezimovo Ústí II	2001	Okres Tábor	Monitoring známých hnízd, dohledávání dosud neznámých hnízd, sledování hnízd, kroužkování mláďat, opravy a úpravy hnízd
Akce Ciconia – Ekologické a ekonomické využití čápů v krajině	Stanice ekologické výchovy Ciconia, Roudnice nad Labem	1998,1999, 2000, 2001, 2002, 2003	ČR	opravy a úpravy hnízd
Reintrodukce puštíka bělavého na Šumavě		1991-	Šumava	Reintrodukce druhu s cílem vytvořit samostatnou životaschopnou populaci
Provozování stanice pro handicapované dravce a sovy a záchranný chov sov pálených v Hluboké nad Vltavou	SULIMO – Sdružení pro záchranu dravců a sov Hluboká nad Vltavou	1996-	Hlavně okres České Budějovice a CHKO Třeboňsko, později ještě okresy Český Krumlov a Jindřichův Hradec	Péče o handicapované jedince a jejich případný návrat do přírody, chov, reintrodukce a hnízdní podpora sov pálené, výchova, osvěta.
Celoroční provoz stanice pro zraněné živočichy Votice	Ochrana fauny ČR o.s.	1998-	Okres Tábor	Péče o zraněné volně žijící živočichy a jejich případný návrat do přírody, péče o trvale handicapované živočichy, výchova a osvěta.
Sýček obecný v západní části Písecka	ZO ČSOP 18/02 Makov	2003	Západní část okresu Písek, Strakonicko	Monitoring populace druhu, ochrana lokalit výskytu, hnízdní podpora pomocí budek
Podpora hnízdních možností pro sýce rousného na Šumavě	B. Kloubec	1978-	NP a CHKO Šumava a šumavské podhůří	Hodnocení hnízdění sýce rousného v lesnaté oblasti
ALCEDO	ZO ČSOP Písek II ZO ČSOP Makov – Písecko ZO ČSOP Makov – Českokrumlovsko A ROCHA Husinec/Občanské sdružení YMCA	2002	ČR	Výzkum a ochrana ledňáčka říčního

	Husinec			
Reintrodukce syslů - Strakonicko	RNDr. Jiří Pykal	1989-1990	louka u Řepických rybníků, 2 km severně od Strakoníc	Odchyt syslů na letišti a reintrodukce na louku u Řepických rybníků
Projekty aktivní ochrany vydry říční		1997-2000	Třeboňsko, Českobudějovicko	Budování podchodů pod silnicemi
Projekt LYNX (Projekt stabilizace populace rysa ostrovida v CHKO Šumava)	Státní ústav památkové péče a ochrany přírody (SÚPPOP); Komplexní racionalizační brigáda pracovní skupiny pro ohroženou zvířenu Šumavy při lesnické sekci ČVTS podniku vojenské lesy a statky Sušice; vědecký garant projektu: RNDr. Ing. Eliška Nováková CSc.	1980-1989	Šumava	Posílení populace rysa

Nejvýznamnější záchranné projekty na území Jihočeského kraje (perlorodka říční, tetřev hlušec a rys ostrovid) jsou popsány v následujícím textu.

Záchranný program perlorodky říční (*Margaritifera margaritifera*)

Perlorodka říční je v Červeném seznamu vodních měkkýšů ČR (Beran 2002) řazena mezi kriticky ohrožené druhy (CR). Ve Směrnici Evropské rady o stanovištích (92/43/EHS) je uvedena v příloze V. Podle Red Data listu (IUCN) patří do kategorie VU – Vulnerable (IUCN 1994).

Realizátor: Jaroslav Hruška (Natura Management s. r. o.)

Lokalizace projektu: ČR

Doba provádění projektu: 1983 – doposud probíhá

Výsledky projektu

Realizace projektu spočívala ve dvou základních a navzájem provázaných bodech: polopřirozený odchov perlorodek v uměle založených či upravených odchovných prvcích a dále kompletní revitalizace povodí zahrnující i návrat k historickému obhospodařování niv. Např. v modelovém území Národní přírodní památky (NPP) Blanice se do konce roku 1999 podařilo dosáhnout stavu, kdy nová mladá populace (1–10 let) představovala téměř stejné množství jako zbytková populace, tj. cca 50 000 jedinců, (Hruška a Volf 2003). Na jiných lokalitách (kromě Teplé Vltavy) je však situace složitější právě vzhledem k narušeným povodím a nutností je provedení nápravných opatření v co nejširším okolí vlastních lokalit až celém povodí. Komplexní revitalizační opatření v povodích řady lokalit však prozatím často zaostávají.

Hodnocení záchranného programu

Příčiny poklesu populace perlorodky byly identifikovány a byla navržena opatření k jejich eliminaci, která byla či jsou součástí záchranného programu. Vhodnost jednotlivých lokalit s výskytem perlorodek byla průběžně vyhodnocována a navržena

a prováděná opatření byla zaměřena na zlepšování podmínek biotopů, což bylo jedním z hlavních cílů záchranného programu.

Biologie byla podrobněji poznána při realizaci jednotlivých fází projektu a tyto nové poznatky zásadně ovlivnily náhled na záchranná opatření nejenom v ČR (např. Hruška 1992a, 1992b, 2003). Analýza populační a habitatové životaschopnosti (Population and Habitat Viability Analysis) pravděpodobně provedena nebyla.

Klasické reintrodukce prozatím neproběhly, doposud se jednalo o chov, odchov a zpětné vysazení na původní lokalitu. Při veškerých transferech byla respektována ochrana genofundu místních populací (např. byl dodržen oddělený odchov jednotlivých populací).

Socio-ekonomická studie provedena nebyla. V případě perlorodky lze předpokládat, že postoje většiny místních obyvatel k projektu jsou pozitivní či minimálně neutrální. Průběh a výsledky jsou i nadále průběžně monitorovány. Na základě monitoringu jsou opatření modifikována.

Organizační zajištění bylo vhodné. V časové posloupnosti se vyskytly problémy s realizací některých opatření, která na sebe měla navazovat či být provedena současně (např. vybudování odchovných prvků na Lužním potoce bez provedení revitalizace, která měla být provedena současně). Vícečlenný tým specializující se na všechny fáze programu byl sestaven. Plán projektu prošel oponentním řízením a schvalovacím procesem. Výsledky byly řádně oponovány, a to i za účasti zahraničních oponentů, kteří patří k předním odborníkům v dané oblasti. Výsledky projektu byly publikovány a to jak v české, tak i zahraniční literatuře odborné i populární (např. Hruška 1992a, 1992b, 2003, Hruška a Volf 2003).

Záchranný program tetřeva hlušce (*Tetrao urogallus*)

Tetřev hlušec je podle zákona o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb., v platném znění a prováděcí vyhlášky č. 395/1992 Sb. zvláště chráněným druhem zařazeným do kategorie kriticky ohrožený. Dále je uveden v příloze I Směrnice Rady 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků. V Červeném seznamu ohrožených druhů ČR – Obratlovci patří mezi kriticky ohrožené druhy (Šťastný a Bejček 2003).

Realizátor:

KRNAP, LZ Prachatice – odchovna Mlynářovice (Šumava),

LS Karlovice (Jeseníky)

Chov Ing. Macháčka

Od roku 2002 zahájil chov Ing. Havránek.

Od roku 1994 převzalo koordinaci Ministerstvo životního prostředí v rámci Skupiny pro záchranu tetřeva hlušce v ČR. V roce 1997 byla tato skupina transformována v Poradní sbor.

Lokalizace projektu

Pro realizaci záchranného programu byly doporučeny skupiny I a II, obsahující 5 oblastí:

Skupina I – 1. Šumava a Český les, 2. Beskydy

Skupina II – 1. Jeseníky, 2. Krkonoše, 3. Brdy

Doba realizace projektu: 1998 – 2002 (2007)

Výsledky projektu (výsledky telemetrických sledování)

V průběhu realizace záchranného programu (1998 – 2002) bylo telemetricky sledováno 102 jedinců z celkového počtu 536 vypuštěných tetřevů (19 %) na Šumavě, v Českém lese, v Krkonoších, v Brdech a v Jeseníkách, dalších 6 tetřevů bylo sledováno před rokem 1998 (jeden v Jeseníkách, dva v Beskydech a tři v Brdech). Konkrétní poznatky o osudech vypuštěných jedinců jsou k dispozici z projektů na Šumavě, v Českém lese a v Krkonoších (Hlavatá 2002, Ertnerová 2003).

Hodnocení záchranného programu

Základním pozitivním aspektem záchranného programu tetřeva hlušce je zejména ochota zainteresovaných stran řešit časově, personálně i finančně velmi náročné úkoly spojené se snahou o uchování druhu aktuálně ohroženého vyhynutím.

Pozitivní skutečností je vypracování komplexního materiálu, který shrnuje plánované aktivity a zasazuje je do jednotného časového rámce a oficiální schválení a zveřejnění tohoto materiálu Ministerstvem životního prostředí. Faktorem, který se negativně odráží na přípravě a realizaci programu je nedostatek znalostí biologie a ekologických nároků divoké populace tetřeva hlušce z území České republiky.

Posouzení biotopů z hlediska nároků pro tetřeva by mělo být mnohem detailnější a zaměřené na zhodnocení struktury konkrétních lesních porostů, distribuce vhodných porostů, výskyt a kvalitu porostů brusnicovitých rostlin apod. Uvedená hodnocení měla být dle Záchranného programu rozpracována lokálními záchrannými programy pro jednotlivé oblasti, které však pro žádnou z nich nebyly připraveny. Ochrana a zlepšování biotopů tetřeva hlušce podle Záchranného programu počítala s konceptem tzv. stabilizačních center - ploch o minimální výměře 20 ha vzdálené od sebe cca 5 km, důvody pro nastavení těchto parametrů však nejsou podloženy žádnou analýzou. Konkrétní opatření ve vztahu k biotopu tetřeva byly v rámci realizace aktivit na jeho podporu realizovány pouze ve velmi lokálním měřítku většinou v okolí míst vypouštění a maloplošných chráněných územích, z hlediska biotopových nároků tohoto druhu v nedostatečném rozsahu.

Záchranný program rysa ostrovida (*Lynx lynx*)

Od 1. července 2002 patří podle myslivecké legislativy (zákon č. 449/2001 Sb., Prováděcí vyhláška Ministerstva zemědělství ČR č. 245/2002 Sb.) rys ostrovid mezi zvěř, již nelze lovit. Legislativa ochrany přírody a krajiny (zákon č. 114/1992 Sb., prováděcí vyhláška Ministerstva životního prostředí ČR č. 395/1992 Sb.) ho zařazuje od 13. srpna 1992 mezi zvláště chráněné silně ohrožené druhy. Škody způsobené rysem a škody způsobené na životě nebo zdraví fyzických osob a na hospodářském zvířectvu hradí od 10. května 2000 ze zákona stát (zákon č. 115/2000 Sb.). V novém Červeném seznamu ČR je rys ostrovid zařazen mezi ohrožené druhy (Anděra & Červený 2003). Podle Red Data listu (IUCN) je v kategorii NT - Near Threatened (IUCN 2004).

Realizátor: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody (SÚPPPOP); Komplexní racionalizační brigáda pracovní skupiny pro ohroženou zvířenu Šumavy při lesnické

sekcí ČVTS podniku Vojenské lesy a statky Sušice; vědecký garant projektu: RNDr. Ing. Eliška Nováková CSc.

Lokalizace projektu: Šumava

Doba realizace projektu: 1980 - 1989

Výsledky projektu a následný vývoj rysí populace

Posílení populace bylo velmi úspěšné. Po ukončení vypouštění v roce 1989 byla již v období 1991 - 1992 velikost populace odhadnuta na 42 samostatných jedinců, v letech 1993 - 1994 na 56 jedinců a po roce 1995 dokonce na 70 - 100 jedinců. Zároveň s nárůstem početnosti se prudce zvětšovalo i území obývané rysy z 1500 km² v letech 1991 -1992 na 5000 km² po roce 1995, a to i daleko za hranice Šumavy (Červený & Bufka 1996). Od roku 1995 lze rysí populaci v celých jihozápadních Čechách považovat za stabilizovanou, musí se však vyrovnávat s tlakem nelegálního lovu. Ten má za následek pokles početnosti asi o 25 %. Stálý výskyt rysa je v současnosti znám na rozloze téměř 6000 km² této oblasti (Červený et al. 2001, Červený et al. v tisku).

Hodnocení záchranného programu

Zajištění ochrany rysa ostrovida v České republice je v současné době velmi problematické. Absolutní ochrana druhu je (stejně tak jako i v ostatních státech střední Evropy (např. Švýcarsko, Německo, Rakousko) neúčinná nebo dokonce kontraproduktivní. Naopak umožnění případné regulace hrozí rozsáhlým zneužitím a ohrožením populace, tak jak tomu bylo např. v 70. letech 20. století na Moravě. Jedinou perspektivní možností se tak pro budoucnost jeví pouze nenásilná a rozumně vedená výchova venkovského obyvatelstva a zájmových skupin (zvláště pak myslivců a chovatelů hospodářských zvířat) k akceptování rysa (a všech ostatních velkých šelem) v naší přírodě. K účinné ochraně přispívá i proplácení náhrad škod způsobených tímto druhem.

F.8.3. Záchrané stanice pro handicapované živočichy

V České Republice existuje od r. 1997 *Národní síť stanic pro handicapované živočichy*, která je pod patronací Českého svazu ochránců přírody. V současné době ji tvoří 23 členských a 6 přidružených stanic, jejichž působnost pokrývá celou Českou republiku.

Národní síť stanic pro handicapované živočichy sdružuje subjekty pečující o zraněné a nemocné volně žijící živočichy. Jejich cílem je zajistit pomoc takovýmto živočichům a umožnit jejich plnohodnotný návrat do přírody.

Členské stanice Národní sítě vykonávají svojí činnost na určitém území - minimálně na území jednoho okresu. Území působnosti jednotlivých členských stanic se vzájemně nepřekrývají. Na tomto území stanice ručí (na základě dlouhodobé smlouvy mezi stanicí a ÚVR ČSOP) za zajištění všech činností a je k dispozici orgánům státní ochrany přírody.

Na území Jihočeského kraje působí 3 záchranné stanice:

Nová Ves – Makov

*Kontakt:*Hájenka Makov, Nová Ves 10, 398 31

Telefon: 382 279 159, 724 090 220

Ohrada

Kontakt:

ZOO Ohrada, 373 51 Hluboká nad Vltavou

Telefon: 387 002 213, 387 002 211, 723 361 181

Votice

*Kontakt:*Ochrana fauny Votice, Komenského nám. 142, 259 01 Votice

Telefon: 317 813 178, 603 259 902

K lepšímu pokrytí svěřeného území mohou stanice na tomto území zřizovat sběrné stanice či uzavírat smlouvy s jinými subjekty (viz Přidružené stanice). Přidružené stanice Národní sítě - nemají vlastní svěřené území v rámci Národní sítě, smluvně jsou vázány na některou z členských stanic Národní sítě. Jejich povinnosti vyplývají z této smlouvy - většinou jde o zajištění péče o určitou specifickou oblast nebo o určitou skupinu živočichů. Na území Jihočeského kraje je takovouto stanicí:

Hluboká nad Vltavou

Kontakt

Sulimo, Lesní 690, 373 51 Hluboká nad Vltavou

Telefon: 387 967 697, 728 916 150

Kromě stanic sdružených do Národní sítě se na území Jihočeského kraje nacházejí:

Stanice pro pomoc přírodě v Týně nad Vltavou

Stanice Českého nadačního fondu pro vydru v Třeboni